№ 3. ПЯТНИЦА, 8 ЯНВАРЯ, 1860. PIĄTEK, 8 STYCZNIA.

СТО ПЕРВЫЙ ГОДЪ СУЩЕСТВОВАНІЯ. SETNY PIERWSZY ROK ISTNIENIA.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ" выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки: Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четвертъ года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяцъ 84 к.— За объявленія плотится за строку 17 к. сер.

Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

KURYER WILEŃSKI

GAZETA URZĘDOWA.

„KURYER WILENSKI" wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10, z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k., z przesyłką 3 r.; miesięczna 84 kop.— Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.

Bióro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

Содержаніе: *Внутреннія извѣстія:* Придворныя извѣстія.— Перемѣщенія и назначенія.— Награды.—Вызовъ отъ комитета раненыхъ.—Объ окончаніи и открытіи шоссейной дороги отъ Ковля до Брест-Литовска.

Иностранныя извѣстія: Общее обозрѣніе.— Папа и Конгрессъ.—Италія.—Франція.—Англія.— Австрія.— Пруссія.— Германскій союзъ.— Испанія.— Южная Америка.— Телеграфныя депеши.

Литературный отдѣлъ: Статистическій очеркъ г. Вильно. Прогулка по Замковой улицѣ. Варіяціи на чужую тему (пер. съ поль.). Стихотвореніе Сырокомли: „*Zagrodnik*".— Мокроновскій—Ю. Бартошевича.—Обозрѣнія: мѣстное, всеобщее и литературное.—Библіографія. Выдержки изъ разныхъ періодическихъ изданій.— Письма: изъ Лондона, Кракова и Гродна.—Объявленія.— Вил. дневникъ.

Treść. *Wiadomości krajowe*: Nowiny Dworu.— Przemieszczenia i mianowania urzędników.— Wezwanie od komitetu ranionych.— O ukończeniu i otwarciu drogi bitéj, między Kowlem i Brześciem-Litewskim.

Wiadomości zagraniczne: Pogląd ogólny.— Papież i Kongres.—Włochy.— Francja.— Anglja.— Austrja.— Prussy.— Związek niemiecki.— Hiszpanja.—Ameryka południowa.—Depesze telegraficzne.

Dział literacki: Rys statystyczny Wilna. Podróż po ulicy Zamkowéj. Warjacje z cudzego tematu.— Wiersz Syrokomli: „*Zagrodnik*". — Mokronoski— *J. Bartoszewicza.*— Przeglądy: miejscowy, wszechstronny i literacki.— Bibliografja. — Przegląd pism czasowych.—Korrespondencje: z Londynu, Krakowa i Grodna.— Ogłoszenia.—Dziennik Wileński.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 31 декабря.

Во вторникъ, 29 м. декабря, посѣтили фельдмаршала князя Барятинскаго, въ гербовой залѣ зимняго дворца, Ихъ Императорскія Высочества Великій Князь Наслѣдникъ Цесаревичъ и Великіе Князья. Всѣ генералы и офицеры гвардіи приносили также ему поздравленія.

—

По всеподданнѣйшемъ докладѣ г. статсъ-секретаремъ Гофманомъ Государю Императору принесенной на Имя Государыни Великой Княгини Елены Павловны просьбы директоровъ вновь учреждаемаго въ Санктпетербургѣ Русскаго музыкальнаго общества, о принятіи онаго подъ покровительство Ея Высочества, Его Императорскому Величеству благоугодно было, вслѣдствіе предварительно изъявленнаго на то Государынею Великою Княгинею согласія, Высочайше повелѣть: помянутому Обществу состоять подъ покровительствомъ Ея Императорскаго Высочества.

—

Высочайшими грамотами, 31 м. декабря, тайные совѣтники и статсъ-секретари: государственный секретарь Владиміръ *Бутковъ* и управляющій дѣлами комитета министровъ Акенфій *Суковкинъ*, Всемилостивѣйше пожалованы кавалерами Императорскаго ордена *Св. благовѣрнаго великаго князя Александра Невскаго.*

— Высочайшею грамотою, 6-го декабря, состоящій при 1-й гвардейской пѣхотной дивизіи, свиты Его Императорскаго Величества генералъ-маіоръ Алексѣй *Мусинъ-Пушкинъ*, Всемилостивѣйше пожалованъ кавалеромъ Императорскаго ордена *Св. и равноапостольнаго князя Владиміра 2-й степени.*

— Высочайшимъ приказомъ по военному вѣдомству, 24-го декабря, производится, за отличіе по службѣ, управляющій каменецъ-подольскою земскою конюшнею, состоящій по армейской кавалеріи полковникъ баронъ *Энгельгардтъ 3-й*—въ генералъ-маіоры, съ увольненіемъ отъ службы, съ мундиромъ и пенсіономъ полнаго оклада.

— Приказомъ по министерству внутреннихъ дѣлъ, отъ 19 декабря, производятся, за выслугу лѣтъ: изъ надворныхъ въ коллежскіе совѣтники: старшій совѣтникъ гродненскаго губернскаго правленія *Блажеевскій*; совѣтники губернскихъ правленій: гродненскаго — *Лозовскій*; Ковенскаго — *Ферморъ*— и бывшій президентъ виленской евангелическо-реформатской коллегіи, *Волянъ.*

—

Святѣйшій правительствующій сунодъ въ вѣдѣніи своемъ сообщилъ правительствующему сенату о Высочайше утвержденномъ Его Императорскимъ Величествомъ, въ 16-й день Ноября м. года, докладѣ сунода, о бытіи ректору Тамбовской семинаріи, архимандриту Серафиму, епископомъ Чигиринскимъ, викаріемъ Кіевской епархіи.

—

Комитетъ о раненыхъ предлагаетъ гг. офицерамъ, состоящимъ въ числѣ кандидатовъ его для опредѣленія къ должности, донести, въ теченіе двадцати восьми дней отъ сей публикаціи, кто изъ нихъ желаетъ поступить на вакансію плацъ-адъютанта въ Кіево-Печерской цитадели.

—

Участокъ кіево-брестскаго шоссе, отъ города Ковеля до города Брест-Литовска, на протяженіи 122¼ верстъ, оконченъ сооруженіемъ и 19 ноября сего года открытъ къ проѣзду.

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 31 grudnia.

— We wtorek, dnia 29 grudnia r. z., odwiedzili Feldmarszałka księcia Bariatyńskiego, w sali herbowéj zimowego pałacu Ich Cesarskie Wysokości, Książe Następca Cesarzewicz i Wielcy Książęta. Wszyscy jenerałowie i oficerowie gwardji, składali mu również powinszowanie.

—

Po najpoddanniejszém przełożeniu Cesarzowi Jego Mości przez sekretarza stanu Hofmana, podanéj do Wielkiéj Xiężny Heleny Pawłówny prośby od dyrektorów nowo zawiązującego się w St. Petersburgu rossyjskiego towarzystwa muzycznego, o przyjęcie go pod opiekę Jéj Wysokości, Najjaśniejszemu Panu podobało się, w skutek poprzednio oświadczonego na to, przez Wielką Księżnę, zgodzenia się, Najwyżéj rozkazać: rzeczone towarzystwo ma zostawać pod opieką Jéj Cesarskiéj Wysokości.

—

Przez Najwyższe dyplomata, 31 grudnia r. z., radzcy tajni i sekretarze stanu: sekretarz państwa Włodzimierz *Butkow* i zarządzający interesami komitetu ministrów Jacenty *Sukowkin*, zostali Najłaskawiéj mianowani kawalerami Cesarskiego orderu *Św. prawowiernego wielkiego księcia Aleksandra Newskiego.*

— Przez Najwyższy dyplomat. 6 grudnia r. z., zostający przy 1-éj dywizji gwardji pieszéj, orszaku Jego Cesarskiéj Mości jenerał-major *Musin-Puszkin*, Najłaskawiéj jest mianowany kawalerem Cesarskiego orderu *Św. Równego apostołom księcia Włodzimierza 1-éj klassy.*

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale wojennym, 24 grudnia r. z., za odznaczenie się w służbie został mianowany, zarządzający ziemską stadniną Kamieńca Podolskiego, liczący się w jeździe armji, półkownik baron *Engelhardt 3-ci*—jenerał-majorem, z uwolnieniem od służby, z mundurem i pensją całéj gaży.

— Przez Najwyższy rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych, 19-go grudnia r. z., zostają mianowani, za wysługę lat: radzcy dworu radźcami kollegialnymi—radźca starszy grodzieńskiego rządu gubernialnego *Błażejewski* i radzcy rządów gubernialnych: grodzieńskiego—*Łozowski* i kowieńskiego—*Fermor*, oraz były prezydent wileńskiego kollegium ewangielików reformowanych *Wolan.*

—

Najświętszy rządzący synod przesłał rządzącemu senatowi uwiadomienie o Najwyżéj utwierdzoném przez Jego Cesarską Mość, w dniu 16-m listopada zesz. roku, przełożeniu synodu, o mianowaniu rektora seminarjum tambowskiego archimandryta Serafima, biskupem czygiryńskim, wikarjuszem diecezji kijowskiéj.

—

— Komitet o ranionych, wzywa oficerów zostających w liczbie jego kandydatów do zamieszczenia obowiązków, w ciągu dwódziestu ośmiu dni od niniejszego ogłoszenia uwiadomić, kto z nich życzy zająć wakującą posadę plac-adjutanta w cytadelli Kijowsko-Pieczarskiéj.

—

Część drogi bitéj Kijowsko-Brzeskiéj, od miasta Kowla do Brześcia Litewskiego, na przestrzeni 122¼ wiorsty została już ukończoną i od dnia 19-go listopada r. z rozpoczęła się jazda po niéj.

СТАТИСТИЧЕСКІЙ ОЧЕРКЪ.

ГОРОДА ВИЛЬНО.

—

1. МѢСТНОСТЬ.—ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ.

Городъ Вильно лежитъ подъ 54° 41'0" сѣверной широты и 22° 27'6" восточной долготы по Парижскому меридіану и отстоитъ отъ С. Петербурга на 707 верстъ, отъ Москвы на 885 верстъ и отъ Варшавы (чрезъ Ковно) на 504 версты. Самая высокая гора въ Вильнѣ называется Лысая; она имѣетъ 200 футовъ высоты. Уровень рѣки Виліи надъ моремъ составляетъ 55 саж., или 386 футовъ.

Вильно расположено въ долинѣ и окружено съ трехъ сторонъ цѣпью горъ, дружно между собою соединенныхъ, изъ коихъ большая часть и нынѣ еще покрыта лѣсомъ. На сѣверѣ только, за рѣкою Вилею, простирается почти на квадратную милю равнина. Съ юга, востока и запада оно до такой степени закрыто холмами, что пріѣзжающіе въ Вильно, чувствуя приближеніе къ городу по движенію, по самой атмосферѣ, вѣющей на него городскою жизнію, напрасно ищутъ города, почти уже въѣхавъ въ городъ; но стоитъ только взойти на одинъ изъ холмовъ передъ заставой, и удивленнымъ взорамъ представится неожиданно древній городъ, съ узкими, извилистыми улицами, множествомъ высокихъ башень, домовъ, покрытыхъ черепицею, кое гдѣ только прорѣзанныхъ зеленью садовъ, голубыми струями Виліи и Вилейки.

Самая возвышенная часть городя, южная; самая низменная, сѣверная; въ такомъ же отношеніи западная сторона къ восточной. Почва земли вокругъ города большею частію песчаная, но плодоносная. Въ окрестностяхъ много растеній и цвѣтовъ высоко цѣнимыхъ ботаниками.

2. КЛИМАТЪ.

По послѣднему раздѣлу Россіи на шесть полосъ, Вильно принадлежитъ къ такъ называемой ржаной полосѣ. Вообще климатъ здѣсь умѣренный и хотя весьма непостоянный, но здоровый, ибо даже холера свирѣпствовала здѣсь не съ такою силою, какъ въ другихъ мѣстахъ и была непродолжительна. Весна начинается въ началѣ апрѣля, а иногда и въ мартѣ, и тогда бываетъ самое пріятное время, но чуть начнутъ таять снѣга на Норвежскихъ горахъ, сѣверные вѣтры возвращаютъ морозы и не рѣдко въ маѣ падаетъ снѣгъ. Весною, лѣтомъ, осенью и даже зимою бываютъ частые и продолжительные дожди. Самые жаркіе дни въ іюлѣ; осень большею частью пріятная и теплая и даже въ октябрѣ бываютъ иногда жаркіе дни. Самый дождливый мѣсяцъ конецъ октября и начало ноября. Настоящая зима начинается едва въ декабрѣ и даже январѣ, а весьма рѣдко въ ноябрѣ. Господствующіе вѣтры юго-западные съ дождемъ или снѣгомъ и сѣверо-восточные, вѣстники хорошей погоды. Лѣтомъ жары достигаютъ до 29° по Реом: въ тѣни; но это очень рѣдко, обыкновенно же 22—24. Самый сильный морозъ 28°. Самый длинный день въ Вильнѣ 17 часовъ. Виленскіе старожили увѣряютъ, что климатъ въ Вильнѣ въ послѣдніе двадцать пять лѣтъ значительно измѣнился и не въ пользу; прежде весна начиналась гораздо ранѣе, такъ что въ мартѣ нигдѣ уже не видно было снѣгу, дороги были сухи и въ апрѣлѣ всѣ деревья были покрыты листьями, осень же была такая продолжительная, что едва въ концѣ октября дѣлался ощутительнымъ холодъ.

3. ПРОСТРАНСТВО.

ТРАКТЫ.—ЗАСТАВЫ.—ПРЕДМѢСТЬЯ.—РАЗДѢЛЕНІЕ ГОРОДА НА ЧАСТИ, КВАРТАЛЫ И ПРИХОДЫ.

Земли въ чертѣ города, въ вѣдѣніи городской полиціи 1,310 десятинъ; изъ этаго числа застроенной 506 десятинъ, остальная занята подъ огороды, сады, площади и проч. Окружной межи около города Вильно 27 верстъ 75 сажень. По прямому же направленію, отъ Остробрамской заставы до Антокольской, считается 3 версты 50 саж., но и отъ этой заставы простирается предмѣстье на 3 версты; отъ Погулянской же заставы до Маркуцкой двѣ версты 350 саж.

Какое пространство занималъ городъ въ прежнее время, опредѣлить трудно. Извѣстно только, что городская стѣна, простиравшаяся сначала отъ нижняго замка до воротъ Субочъ или Бакшты, въ 1497 г. заключала въ себѣ 485 прентовъ (т. е. около 1090 сажень), но въ послѣдствіи времени, и особенно послѣ ужаснаго пожара въ 1710 г., городъ въ объемѣ своемъ много измѣнился, и предмѣстья онаго широко раздвинулись.

Въ XIV столѣтіи, во время Ольгерда и Ягайлы, изъ Вильно выходили слѣдующіе тракты: Керновскій и Вилкомирскій, Трокскій, Мѣдникскій, который велъ также въ Лиду и Гродно, и Полоцкій. Минуло столѣтіе и увеличившаяся столица, въ 1497 г., имѣла пять главныхъ воротъ: Виленскія, на томъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ домъ Инчика, въ Виленской улицѣ, Трокскія, вблизи костела Францискановъ, между колокольнею Францискановъ и костеломъ св. Николая, Рудникскія, въ нынѣшней Рудникской улицѣ, на томъ мѣстѣ, гдѣ площадка, за костеломъ ВсѣхъСвятыхъ, и гдѣ Позавальная улица прорѣзываетъ Рудникскую и св. Стефанскую улицы; Мѣдникскія, называвшіяся также Кревскими, а потомъ Острыми, потому, что вся эта часть города называлась Русскій или Острый конецъ, тамъ, гдѣ и нынѣ Остробрамскія ворота, или вблизи оныхъ, и Замковыя, близъ замка, уничтоженныя въ 1837 г. Тогда образовалась Каѳедральная площадь [1]). Кромѣ этихъ главныхъ, были еще меньшія ворота или брамы: Мокрая или водная, а также св. Магдалины при соединеніи нынѣшняго бульвара при

1) При королѣ Александрѣ ворота эти соединяли нижній замокъ съ городомъ. Въ актахъ Виленскаго капитула ихъ называютъ *Porta Arcensis, seu Castrensis versus Civitatem Vilnensem.*

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Widnokrąg polityczny rozjaśnił się wprawdzie, ale złowrogiém światłem jakby od uderzenia piorunu. Ojciec ś. przerażony zamiarami objawionemi w piśmie „Papież i kongres“ żądał stanowczéj odpowiedzi. Udzielone przez hr. Walewskiego zapewnienia nie mogły usunąć obawy najsmutniejszych dla dworu rzymskiego następstw, złożenie zaś przez tego męża stanu dostojności, którą piastował, spadło całém brzemieniem na papieża. Już najmniejsza wątpliwość co do istotnych zamiarów rządu francuzkiego miejsca mieć nie mogła. Kardynał Antonelli, nie chcąc upaść bez walki, gotów jest świat zatrwożyć obrazem nowego tułactwa Ojca ś. Zapowiada, że kościoł żadnych ustępstw nie uczyni, że w pełności władzy apostolskiéj, dobędzie duchownego miecza w obronie praw od tylu wieków posiadanych, tak uroczyście traktatem 1815 r. zapewnionych, i niedawnemi pismami cesarza Francuzów poręczonych; że Ojciec ś. Rzym opuści, do Gaety na nowo się schroni i, choćby męczeństwo poniósł, spełni przysięgę nakazującą mu strzedz ojcowizny Kościoła, którą po tylu świętych poprzednikach swoich nietykalną otrzymał. Lecz uciekając się i do świeckich środków, kardynał wyjednał w Wiedniu pozwolenie na zaciągi w szeregach wojsk austryjackich. Z tak pomnożoną siłą zbrojną, chce wtargnąć do legacij i w rozpaczliwym boju szukać ocalenia świeckiéj władzy papieża. Przekonanie, że cesarz Napoleon utratę legacij uznał za nieodzowną, natchnęło Ojcu ś. wyrazy żalu i groźby, jakiemi przemówił w dzień nowego roku do wodza wojsk francuzkich w Rzymie. Tymczasem z Paryża wysłany dniem pierwiéj list cesarza do Piusa IX, zawierający radę, aby dla ocalenia Rzymu, Umbrji i Marchji wyrzekł się dobrowolnie legacij, objawił w obec Europy zmianę dotychczasowéj polityki włoskiéj, zerwanie umowy w Villafranca, traktatu Zurichskiego i ostateczne potępienie sprawy wygnanych książąt. Oczewista, że porozumienie się cesarza Napoleona z Anglją potężnie wpłynęło na obranie przezeń nowéj drogi, którą lud włoski prowadzić nadal do jego przeznaczeń zamierza; wszakże, gdy według wszelkiego podobieństwa do prawdy, trudno tuszyć, aby Anglja czynnie wystąpiła, gdy Austrja dźwignąwszy się z pierwszego przerażenia, głośno wołać będzie na podeptanie uroczyście zawartego przed dwóma miesiącami traktatu, z zalem przewidywać przychodzi, iż wojna na nowo rozpalić się może, i że nowe zniszczenia i klęski zagrażają téj pięknéj ziemi włoskiéj, która już zakwitnąć miała błogosławieństwami pokoju. Baczne oko postrzega przygotowania do walki. W ministerstwie wojny we Francji panuje nadzwyczajna czynność; spokojnie, bez gwaru, bez rozgłosu, bez widocznego natężenia, ale z umiejętném użyciem tych potężnych zasobów, jakie poprzednie lata zgromadziły i jakich z taką bystrością w danéj godzinie cesarz używać umie. W Piemoncie i Włoszech środkowych w podobnéjże cichości, lubo na mniejsze rozmiary praca uzbrojenia rozpoczęta, a obok tego ustala się porządek wewnętrzny i umysły coraz głębiéj przenika zasada prawności, posłuszeństwa władzom i przywiązanie do króla Wiktora Emmanuela. Jeśliby przyszło do walki, taż sama niepewność, jak w roku przeszłym niepokoi ludy, czy zamknie się ona jedynie w granicach włoskich, czy je przekroczy? Czy coraz wyraźniéj powtarzany zamiar powiększenia cesarstwa, wcieleniem Sabaudji, nie da wojnie rozleglejszego zakresu? Niecierpliwi spodziewali się, że mowa tronowa pruska rzuci w tym względzie jakie światło, ale książe Rejent zamknął się ściśle w obrębach polityki wewnętrznéj i żadném słowem nie wydał tajemnicy swojego rządu. Za dni kilka królowa Wiktorja otworzy parlament; zapewne i tu oczekiwanie powszechne zawiedzioném zostanie, bo trudno wierzyć aby ministrowie angielscy, umiejący otaczać zamiary swoje taką mgłą nieprzejrzaną, zechcieli przed czasem wytłumaczyć drogi, któremi pójdą.

PAPIEŻ i KONGRES.

VI.

(Dalszy ciąg).

Potrzeba utrzymania władzy świeckiéj Papieża.

Potrzeba oswobodzenia go, o ile to być może, od wszelkiéj odpowiedzialności, ciężącéj na rządzie i umieszczenia głowy kościoła w sferze, w któréjby jego władza duchowna nie mogła być ani ścieśnioną, ani wątloną przez jego władzę polityczną.

Potrzeba, dla osiągnienia tego wypadku, raczéj ściesnienia niż rozszerzenia jego posiadłości

Potrzeba wynagrodzenia ludności wyzutéj tym sposobem z dobrodziejstw życia politycznego, przez administracją opiekuńczą, ojcowską i niedrogą.

Oto w niewielu słowach dowodzenie, które staraliśmy się wyłożyć w poprzedzających stronicach.

Jako wynikłość tego dowodzenia, wynurza się inne pytanie drażliwe, lecz którego rozwiązanie będzie, sądzimy, łatwiejszém przy świetle zasad przez nas wyłuszczonych.

— Romanja już rzeczywiście wyszła od kilku miesięcy z pod władzy papieskiéj. Już doświadczyła rządu tymczasowego. Kierowaną jest dzisiaj przez Wielkorządcę, którego władza rozciąga się na wszystkie państwa Włoch środkowych. Tak więc rzeczony rozdział ma za sobą powagę czynu dokonanego. Czyż potrzeba wrócić Romanję Papieżowi?

Dla rozstrzygnienia tego pytania, poradzimy się dobra samego papiestwa. Powiedzieliśmy już że pisząc jako katolicy, tego tylko szukamy, co może być korzystném dla kościoła i zapewnić jego dostojnéj głowie bezpieczeństwo i wielkość, jaką Francja więcéj niż jakikolwiek naród, winna jéj zapewnić.

A więc nie potrzebujemy troszczyć się tu o sprawę Romanji, o służące jéj prawo poddać się innemu rządowi, o jéj skargi na administracją papieską, o szczerość mniéj lub więcéj niepodejrzaną głosów, które wyrzekły wcielenie do Piemontu. To nie należy do naszego przedmiotu. Czyż jest pożyteczném, dla sławy kościoła, dla powagi jego głowy, aby Romanja wróciła do dziedzictwa Świętego Piotra? To tylko powinniśmy roztrząsnąć.

VII.

Romanja, mimo odstąpienie jéj przez rząd papieski w r. 1796, jest posiadłością kościoła zupełnie uprawnioną. Powstanie przeto mieszkańców Romanji jest rokoszem przeciw prawu uznanemu i traktatom. Bo w moc traktatu 1815r. ten kraj, dotąd część królestwa włoskiego pod cesarstwem, oddany został ostatecznie Papieżowi. Dopóki te traktaty istnieją, nie podlega wątpliwości, że Ojciec S. jest upoważniony dopominać się, jak to właśnie uczynił, powrotu części posiadłości, która wymknęła się z pod jego władzy. Lecz czyż Papieżowi i religji istotnie tak wiele na tym powrócie zależy? Tu sumienie waha się i nie zezwoli na ścisłe zastosowanie prawności. Romanja, będąc posiadłością niezaprzeczoną Stolicy S-téj czyż jest koniecznym warunkiem rozciągłości jéj świeckiéj władzy? Czyż stanowi dla niéj warunek potęgi i powagi? Gdyby tak w istocie było, wątpliwość nie miałaby miejsca, i pytanie byłoby rozstrzygnięte dla wszystkich katolików.

Co do nas, nie sądzimy aby oderwanie Romanji zmniejszało władzę świecką Papieża. Posiadłość jego jest wprawdzie uszczuplona, ale znaczenie polityczne wyzwolone od oporu, który ją wątli, zamiast osłabienia, moralnie potężnieje. Gdyż powtórzym raz jeszcze: powaga głowy Kościoła nie zawisła od rozległości kraju, którego zachować niemoże bez zbrojnéj obcéj pomocy, ani od liczby poddanych, nad którymi tylko przez przymus panować może; spoczywa ona raczéj w uszanowaniu i ufności, które wraża i które uwalniają od uciekania się do ostatecznych środków surowości, złych dla każdego rządu, najgorszych dla monarchy, panującego z ewangelją w ręku.

Jakiż wpływ mile kwadratowe, składające jego państwo, wywierać mogą na urok, godność i wielkość Ojca S.? Czyż konieczna dla niego przestrzeń, aby był kochanym i wielbionym? Czyż jego błogosławieństwo i nauki nie są najpotężniejszym objawem jego prawa? Czyż nie naucza i nie błogosławi całego okręgu świata? Pytanie nie na tém zależy, czy wielkiéj lub małéj liczbie ludzi rozkazuje. Ale to jest istotna, aby posiadał dosyć poddanych, dla zapewnienia im niepodległości, aby ich nie miał za wiele i nie został pochwycony w ten wir namiętności, interessów, nowości, wynurzających się wszędzie, gdziekolwiek ludność jest zbyt skupioną. Nie są dowodem znaczenia Papieża, te 21 prowincij dziś przezeń posiadane. Bolonja, Ankona i Rawenna, oddzielone od Rzymu łańcuchem gór; duch ich mieszkańców i wspomnienia dziejowe nie przyczyniają się do blasku i potęgi stolicy świętéj. Papież, mający tron w Rzymie, a stolicę w Watykanie, tém właśnie świat zniewala. Wówczas, kiedy panujący nad krajami, składającymi państwo kościelne zaledwo byłby dojrzanym.

— Nie taimy przecież, że gdyby Romanja należała do Papieża dobrowolnie, przez spójność, ufność i miłość ludności, jak do niego należy prawem dziejów i traktatów, taka posiadłość nie przyczyniłaby Ojcu S. żadnego kłopotu. Od czasu zawarcia traktatów 1815, ta część państw kościelnych niemniéj jak przez lat 20 była zajęta przez wojska austryjackie, które znajdowały się jeszcze w Bolonji wówczas, gdy sztandary francuzkie ukazały się na Alpach. Skoro Austryjacy odstąpili, wnet legat wyjechał, rząd papieski został obalony. Bez nich rząd ten ani dźwignąć się, ani utrzymać się nie zdoła. Na nieszczęście rzecz ta jest oczywistą.

Wracając przeto Romanję Ojcu Ś., nie wróconoby mu poddanych uległych i przywiązanych, gotowych uchylić głowę pod jego ręką; lecz nieprzyjaciół jego władzy, gotowych do oporu i mogących tylko przemocą być utrzymanymi w karbach posłuszeństwa. Cóż by Kościół zyskał? Zmuszony byłby widzieć wyrodnych synów w buntowniczych poddanych i wyklinać tych, których musiałby karać! Aby pozostać wszechwładnym, musiałby wyrzec się najszczytniejszego swego miana matki. Lecz kościoł chcieć tego nie może. Nie mogą tego chcieć biskupi i katolicy. Odzyskanie posiadłości z taką ofiarą, nazwane byłoby klęską nie tryumfem. Za kilka set tysięcy mieszkańców przywróconych pod doczesny rząd Papieski, duchowna jego powaga byłaby narażoną na ciężkie wstrząśnienie, od którego opieka boska i mądrość Europy zasłonić ją potrafią.

Ale na tém nie dosyć. Przypuśćmy, chociaż to niepodobna, że kościoł nie lęka się téj szkody i że Papież nie cofnie się przed tą ostatecznością; przypuśćmy, że wszyscy zgodzili się na powrócenie Romanji rządowi papieskiemu: jak przystąpić do tego? Czy drogą przekonania i rady? Ale tę drogę już wyczerpano. Cesarz Francuzów, który statecznie bronił praw stolicy świętéj, użył całego swego moralnego wpływu do złagodzenia umysłów we Włoszech środkowych i dla pojednania ludności z dawnemi ich rządami. Nie mógł tego dokazać i wpływ jego roztrącił się o niepodobieństwo. Pozostał jeden tylko środek: siła. Ona jedna tylko może zmusić Romanję do poddania się warunkom bytu, zgotowanym dla niéj przez traktaty i dzieje. Czyż można jéj użyć? A w razie użycia któż będzie wykonawcą? Czy Francja? Czy Austrja? Wdanie się zbrojne do zhołdowania Włochów byłoby zgubném dla dawnych rządów, a najzgubniejszém dla rządu papieskiego. Nigdy restauracje dokonane obcym orężem nie były szczęśliwe. Zawsze ciężyła nad niemi kara ich początku. Władza narzucona krajowi przez obcych, nigdy niebywa przyjętą wolą narodu a zawsze upada pod jego oburzeniem. Prawda, że Francja przywróciła Piusa IX w Rzymie. Ale już to jest nieszczęściem dla kościoła, że należało chwycić się téj ostateczności,

---

каѳедральной площади съ Семеновскою улицею, Татарская въ нынѣшней Татарской улицѣ, близь дома Новицкой, Нѣмецкая, между Рудникскою и Трокскою улицами, вблизи костела св. Николая, Бакшта или Субочъ, въ улицѣ Субочъ, на площадкѣ, ведущей въ Острую-браму; Спаскія вблизи митрополитальнаго собора. Каменная стѣна, по берегу Вилейки, окружавшая городъ, въ 1505 имѣла еще особыя башни, съ выходами, называвшіяся: Красная, Дольная, Вингерская, Бѣлая, Чертова [1]), Заломанная; стѣна эта имѣла высоты 21 аршинъ и занимала въ протяженіи своемъ, кромѣ воротъ и башень, 450 прентовъ, т. е. 1013 рус. саж. 22 дюйма, ибо 35 прентовъ занимали ворота и башни, а все пространство занимаемое каменною стѣною, въ началѣ XVI ст., заключало 485 прентовъ (1090 саж.), но стѣна, сначала, какъ мы уже сказали, была не вокругъ города, а только отъ Замковой горы до Бакшты; со стороны рѣки Вилейки укрѣпленія не было, а таковое сдѣлано по повелѣнію короля Александра, 6-го октября 1505 г. Отъ Бакшты городская стѣна шла берегомъ Вилейки по нынѣшней Бакштѣ, Савичъ улицѣ, потомъ поворачивала на право по берегу Вилейки, захвативъ митрополитальный соборъ и дворецъ, Спаскій придѣлъ, Бернардинскій и св. Анны костелы, опять поворачивала на право и обогнувъ нынѣшній Бернардинскій переулокъ, соединялась съ Замковыми воротами [2]). До того времени, т. е. до конца XV столѣтія Вильно окружено было рвомъ и деревяннымъ заборомъ. Этотъ заборъ простирался отъ Бакшты или нынѣшняго заведенія Іисусъ Младенецъ, въ Нѣмецкую улицу, потомъ занявъ костелъ св. Николая, тянулся по берегу ручья называемаго Кочергой, до Мокрой брамы и здѣсь соединялся съ Кривымъ-Градомъ. Остальную часть города охраняла Вилейка и горы [3]). Всѣ эти ворота, за которыми простирались предмѣстья, изъ коихъ болѣе населенное и застроенное деревянными домиками было по всему протяженію Виліи, шли главные тракты, какъ напр. чрезъ Замковыя и Мокрыя, а также Вилейскія въ Вилкомиръ и Керновъ; чрезъ Трокскія въ Троки, Ковно, Меречъ; чрезъ Острыя или Мѣдникскія въ Мѣдники, Лиду, Крево и далѣе по нынѣшнимъ Минскому и Гродненскому трактамъ; чрезъ Спаскія въ Полоцкъ. Изъ всѣхъ этихъ воротъ нынѣ существуютъ только Острыя или Мѣдникскія; городъ двинулся за эту черту и Остробрамская застава находится нынѣ далеко отъ Острыхъ воротъ, вблизи православнаго кладбища. Всѣхъ заставъ нынѣ въ Вильнѣ 12, а именно: 1) Остробрамская ведущая на два главные тракты, Минскій и Гродненскій; 2) Погулянская, вмѣсто прежней Трокской, но гораздо дальше прежней, на предмѣстьи Погулянкѣ, за тѣнистыми аллеями и евангелическимъ кладбищемъ, ведетъ въ Троки и коммуникаціонною, бывшею почтовою дорогою, въ Ковно; 3) Вилкомирская по правую руку отъ Зеленаго моста, за костеломъ св. Рафаила, ведетъ на тракты въ С. Петербургъ и Варшаву; 4) Антокольская и 5) Вершубская, на Антокольскомъ предмѣстьи, ведутъ въ Свенцяны; 6) Новый свѣтъ; 7) Св. Стефанская; 8) Новогородская; 9) Кальварійская; 10) Миссіонерская; 11) Полоцкая и 12) Трокская—ведутъ на разныя проселочныя дороги. Главные почтовые тракты изъ Вильна: 1) С. Петербургскій, Варшавскій, Рижскій и Ковенскій; 2) Свенцянскій—чрезъ Антоколь; 3) Московскій чрезъ Минскъ; 4) Гродненскій и Брестъ-Литовскій—чрезъ Лиду и 5) Трокскій. Кромѣ этихъ почтовыхъ трактовъ изъ Вильна выходитъ еще девять коммуникаціонныхъ трактовъ: 1) Ковенскій, 2) Быстржицкій, 3) Полоцкій, 4) Черный, 5) Рудоминскій, 6) Радунскій, 7) Меречскій, 8) Мусницкій и 9) Гедройцскій.

(Продолженіе впредь).

(1) Чертовою называлась потому, что на ней находилась большой величины машина для метанія огромныхъ камней, кои достигали цѣли, будтобы въ 49 прентовъ, т. е. около 90 саж.

(2) Нѣкоторые думаютъ, что часть каменнаго забора, окружающаго нынѣ домъ г. Завадзкаго, прежде гр. Олизара, принадлежала къ городской стѣнѣ, что легко допустить судя по положенію и по значительной толщинѣ этаго забора.

(3) Ученый Нарбуттъ (V, 459.) упоминаетъ еще о воротахъ Бакшта, находившихся на томъ мѣстѣ, гдѣ нынѣ домъ г. Квятковскаго, прежде Пузины (N. 486): но по другимъ изслѣдованіямъ здѣсь была православная церковь св. Екатерины. (Wiz. i Roz. nauk. T. 61. 49. См. тоже Atheneum 1848 T. 3. 107.)

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ЗАМКОВОЙ УЛИЦѢ ВЪ ВИЛЬНѢ.

(Статья Павла Кукольника).

(Продолженіе).

Передъ нами Замковая улица. Сколько событій важныхъ, а также странныхъ и даже смѣшныхъ совершилось на ней въ продолженіи ея существованія! По этой улицѣ, ѣхала въ замокъ изъ Пречистенской церкви в. к. Елена, дочь Іоанна III, послѣ бракосочетанія ея съ королемъ Александромъ. Бракъ этотъ не утвердилъ мира и союза между двумя народами, и враждебныя отношенія долго еще продолжались между ними. Исторія передала памяти нашей повѣствованія о прекрасныхъ свойствахъ ея души, кротости, милосердіи, искренней любви ея къ мужу. Но эти свойства не сдѣлали ее счастливою, и не были достойно оцѣнены ни вельможами двора, ни даже самимъ мужемъ. Послѣ нее остался драгоцѣнный памятникъ существующій понынѣ. Это образъ Прес. Богородицы, которымъ благословилъ ее отецъ, и который находится нынѣ въ Троицкомъ Православномъ монастырѣ.—По этой улицѣ въ 1639 году во время возстанія жителей противу Кальвинистовъ, студенты іезуитской академіи тянули изъ замка пушку, чтобы разгромить Кальвинскій сборъ, находившійся въ Св. Михальскомъ переулкѣ, и только одно прибытіе Радзивилловской пѣхоты успѣло разогнать толпу и спасти сборъ отъ разоренія.—По этой улицѣ имѣлъ торжественный въѣздъ въ замокъ царь и великій князь Алексѣй Михайловичъ, съ многочисленной свитою, помѣщавшеюся въ 69 каретахъ, по мостовой покрытой краснымъ сукномъ.—По этой улицѣ проходила необыкновеннаго рода процессія, совершаемая Уніатами въ честь архіепископа Іосафата Кунцевича.

На этой улицѣ происходила осада дома Ходкѣвича войсками князя Радзивилла; всего невспомнишь, что происходило на этой улицѣ, а мы еще не начинали своего нутешествія. А потому, чтобы нашъ разсказъ не былъ похожъ на книгу

i jest ona widoczną przez samą konieczność tak długiego utrzymywania tam wojska francuzkiego.

Dodać należy,iż Rzym jest w położeniu wyjątkowém, wskazującém jego przeznaczenie. Dawna jego wielkość wskazała mu to przeznaczenie, które spełnia od czasu ustanowienia papiestwa. Niezdoła go uniknąć; los jego jest rozstrzygnięty. Wyrok ogłosiły cywilizacja,historja, nawet sam Pan Bóg.

WŁOCHY.

Rzym, *1 stycznia.*

Dzisiaj, jako w dzień nowego roku, jenerał dywizji Goyon,dowódzca wojsk francuskich, zajmujących Państwo Kościelne, w orszaku wojskowych wyższego stopnia, złożył Ojcu S. życzenia w następnéj przemowie:

»Najświętszy Ojcze! przychodzimy znowu ze zwykłą skwapliwością upaść na twarz przed podwójnym tronem arcykapłana i króla, i wynurzyć uczucia naszego głębokiego uszanowania i zupełnego poświęcenia. Jeżeli wielkie wypadki upłynionego roku wyzuły nas z możności osiągnienia udziału na zaszczytném polu sławy, mogliśmy i powinniśmy byli znaleźć pociechę w przypomnieniu, żeśmy się znajdowali na zaszczytném polu katolicyzmu.

»Racz łaskawie przyjąć, Najświętszy Ojcze, uczucia moich walecznych i szlachetnych podwładnych, których w téj chwili jestem tłumaczem." Jego Świątobliwowść odpowiedział:

»W kilku ostatnich poprzedzających latach, było to dla mnie przedmiotem pociechy, ale w obecnym wyjątkowym roku ta pociecha podwoiła się jeszcze, gdy widzę wojsko francuzkie biorące uczęstnictwo w wyjątkowém położeniu Państwa Kościelnego; niemniéj wyrazy poświęcenia i miłości tegoż wojska są dla mnie przedmiotem wielkiéj pociechy. Wzywam Boga, aby błogosławił wojsko—tę część wojska która jest tu w Rzymie—i całe wojsko będące w cesarstwie francuzkiém; ale upadłszy na twarz błagam Boga, aby blogosławił wspaniałomyślny naród francuzki. Rzucam się u nóg Boga miłosierdzia, modlę się do tego Boga, który jest i który będzie zawsze *i proszę Go, aby napełnił łaską i światłem władzę narodu, aby mu dał odwagę potępić przewrótne zasady, niemogące być w zgodzie z Kościołem a które są pomnikiem hipokryzji i nieszlachetnych sprzeczności.* spodziewam się, nie! źle wyraziłem się, jestem przeświadczony, iż cesarz otrzyma światło z nieba, aby potępił te zasady.

Mogę dodać iż posiadam pisma dawniejsze, które mi przesłał, a które są w sprzeczności z owemi zasadami. Te zapewnienia przekonały mię i pod tym warunkiem błogosławię go, błogosławię jego najjaśniejszą towarzyszkę, następcę tronu i cały naród!

Korrespondenci z Rzymu zgodnie donoszą, że odpowiedź papieska uczyniła ogromne wrażenie. Że Pius IX wyrzekł ją po francuzku nie po włosku, chciano w tém widzieć dowód uprzejmości dla jenerała i jego towarzyszów broni; ale to właśnie jest przyczyną niepoprawności wyrażeń i nie wszędzie ścisłego związku w myśli. Ojciec św. mówiąc, był wielce wzruszony, zwykła mu łagodność, zdawało się, iż go na chwilę opuściła. Sam to postrzegł, gdyż zwracając się do otaczających go domowników wyrzekł: «forse ho troppo detto,« t. j. może za wiele powiedziałem.

Po przysłaniu tego przemówienia papieskiego do Paryża, cesarz rozkazał umieścić w Monitorze dnia 11 stycznia uwagę, że Ojciec św. zapewne inaczéj byłby się wyraził, gdyby już otrzymał był list cesarski do siebie pisany. List ten podobnież w Monitorze umieszczony brzmi jak następuje: Najjaśniejszy Ojcze! List który w dobroci swojéj Wasza Świątobliwość pod dniem 2 grudnia do mnie pisałeś, żywo mię wzruszył; odpowiem na to odwołanie się do mojéj prawości, ze wszelką otwartością. Jedną z moich najżywszych trosk w ciągu wojny i po niéj, jest położenie Państwa Kościelnego i zaiste do przeważnych powodów, które mię skłoniły do zawarcia tak prędkiego pokoju, zaliczyć należy obawę, aby rewolucja z każdym dniem większéj rozciągłości nie nabierała. Fakta mają nieubłaganą logikę, i mimo moje przywiązanie do stolicy św., mimo obecność wojsk moich w Rzymie, nie mogłem uniknąć niejakiéj solidarności następstw narodowych powstań, wywołanych przez walkę z Austrją. Skoro pokój zawarty został, wnet pośpieszyłem napisać do Waszéj Świątobliwości; przekładając najstosowniejsze, według mnie środki do uspokojenia Romanji, i dziś jeszcze sądzę, że gdyby Wasza Świątobliwość przychylić się wówczas zechciał na administracyjne odłączenie tych prowincij i na mianowanie świeckiego gubernatora, też prowincje jużby pod rządy Waszéj Świątobliwości wróciły. Na nieszczęście to nie miało miejsca i znalazłem się w niemożności wstrzymać zaprowadzenie nowego rządu. Usiłowania moje to tylko osiągnęły, że rozszerzenie powstania zostało zahamowane i że dymissja Garibaldego zasłoniła Marchje Ankońskie od nieuchronnéj inwazji. Teraz kongres ma się zebrać. Mocarstwa nie zapoznają niezbitych praw stolicy świętéj na legacje, niemniéj jednak jest prawdopodobném, iż nie będą tego zdania, aby je przemocą do posłuszeństwa wrócić. Gdyż jeśliby to zniewolenie z pomocą obcego oręża nastąpiło, musianoby długo jeszcze trzymać legacje osadzone cudzoziemskim żołnierzem. To osadzenie, żywiłoby nienawiść i zemstę wielkiéj części ludu włoskiego, oraz zazdrość wielkich mocarstw: byłoby to utrwalać rozdrażnienie,niezadowolenie i trwogę.Cóż więc czynić pozostaje,gdyż ta niepewność nie może ciągle istnieć. Po dojrzałéj rozwadze trudności i niebezpieczeństw, jakie rozmaite kombinacje przedstawiały, jakkolwiek dotkliwem być może to rozstrzygnienie, powiem z prawdziwym żalem,co mi najstosowniejszém dla rzeczywistego dobra stolicy św. się wydaje; oto poświęcenie znajdujących się w rokoszu prowincij. Gdyby Ojciec św. tych prowincij, które od lat 50 tyle kłopotów jego rządowi przyczyniały, wyrzec się chciał dla pokoju Europy, i jako wynagrodzenie zażądał od mocarstw rękojmię posiadania pozostałych państw swoich, wówczas niewątpiłbym o tém, że porządek natychmiastby wrócił. Wtedy zapewniłby Ojciec św. wdzięcznym Włochom pokój na długie lata, a stolicy św. niezachwiane posiadanie państwa kościelnego. Wasza Świątobliwość, wierzyć pragnę, nie zapozna uczuć, które mię ożywiają; zrozumie trudność mojego położenia i dobrotliwie otwartość słów moich wytłumaczy, przypomniawszy sobie to wszystko, co dla religji katolickiéj i dla jéj najdostojniejszéj głowy czyniłem. Nic nieprzemilczając, całą myśl moję przełożyłem, znajdując to nieuchronném przed zebraniem się kongresu. Ale proszę Waszą Świątobliwość, abyś, jakiekolwiek będzie jego postanowienie, wierzył, że to w niczém nie zmieni téj drogi postępowania, jakiéj, stanowczo trzymałem się względem Waszéj Świątobliwości. Dziękując Waszéj Swiątobliwości za apostolskie błogosławieństwo, przysłane cesarzowéj, następcy tronu i mnie, ponawiam zapewnienie mojéj najgłębszéj czci. Waszéj Świątobliwości posłuszny syn

Napoleon.

Pałac Tuilleries 31 grudnia 1859.

Turyn, *7 stycznia.*

Rozwiązanie towarzystwa uzbrojony naród, dowodzi siły rządu piemontskiego, który usunął wszystko, co nieufność mocarstw obudziéby mogło. Gotowość, z jaką Garibaldi kierunek tego towarzystwa złożył, przyczyniła się niemało do powiększenia jego wziętości.

FRANCJA.

Paryż *d. 8 Stycznia.*

Według zdania ogólnie przyjętego kongres rozchwiał się zupełnie. Układy, toczące się między Paryżem i Londynem mają na celu umowę o projekt protokołu dla urządzenia spraw włoskich. Protokół zostawionoby otwartym dla wszystkich innych państw, chcących doń przystąpić. Środek ten nieznacznie doprowadziłby do konferencji. Wszakże nie zdaje się, aby rzeczony projekt już istniał. Mówią tylko o nim, jako dogodnym do wyjścia z położenia dość zawikłanego.

Postanowiono powiększyć kadry oficerów marynarki. Artykuł p. Reybaud umieszczony w przeglądzie dwóch Światów, z którego okazało się, że po należytém osadzeniu wszystkich miejsc odpowiednio do wymagań służby, zaledwie zostałoby po dziesięciu oficerów każdego stopnia nad etat, uczynił wielkie wrażenie. Zapewne przesadzają liczbę zamierzanego zwiększenia np., o 12 jenerałów, 50 kapitanów okrętowych, 60 kapitanów fregat, 75 poruczników i 100 chorążych. Lecz widoczna, iż rząd nie może dopuścić niedostatku, któryby w potrzebie naraził go na niewątpliwe trudności.

Zapewniają, że p. Thouvenel opuścił Konstantynopol dnia 12, przybędzie zaś do Paryża około 21 b. m.

—Pod dniem 5 Stycznia piszą z Tulonu, że eskadra admirała Desfossés jest odwołaną, zastapią ją pod Algésiras dywizja z Brest, pod dowództwem kapitana A. Paris.

d. 9 stycznia.

Hr. Persigny wrócił do Londynu. Układy lorda Cowley znajdą potężne wsparcie w biegłości posła francuzkiego, który w poufnych rozmowach z Cesarzem miał sposobność przejąć się jego myślami. Depesze jego świadczą o najściślejszéj jedności w widokach obu rządów. Nuncjusz Sacconi czyni przygotowania do odjazdu, z powodu, że czas jego nuncjatury już upłynął; nastąpi po nim Kardynał Fearo Chigi, który był w naszym kraju podczas koronacji w Moskwie. Wiadomość o wysłaniu marszałka Canrobert do Rzymu miała wszystkie cechy pewności, lecz zdaje się, że ten projekt zaniechany. Wczoraj hr. Walewski miał dwugodzinną konferencję z Cesarzem. Wieczorem ex-minister i hr. Walewską znajdowali się w poufniejszém kółku w Tuilleries. Wytłómaczono to jak zapowiednię powrótu hr. Walewskiego do uprzednich obowiązków. Wszakże bezzasadnie, to tylko pewna, że stosunki względów z jednéj, a przywiązania z drugiéj strony nadwerężone nie zostały.

d. 10 Stycznia.

Lord Cowley wrócił z Londynu prędzéj niż oczekiwano, miał dzisiaj długą rozmowę z Cesarzem. Poseł niezwierza się przed nikim, lecz okazuje zadowolenie z jedności, jaka zdaje się ustalać między dwóma rządami. Wczoraj był wielki obiad u księcia Napoleona. Znajdowali się na nim, prócz kilku ministrów i posłów pp. Ludwik Wołowski i Tański dawniejszy spółredaktor dziennika rozpraw. Księżna Klotylda uprzejmością swoją zniewoliła wszystkich obecnych.

P. Thiers zaprzecza wiadomości o mającém wyjść jego piśmie w obronie Papieża.

Ojciec Lacordaire został wybranym na członka akademji francuzkiéj; zasiądzie on kszesło wakujące po zgonie Alexego de Toqueville.

d. 11 Stycznia.

Książe Metternich wyjechał wczoraj z Paryża do Wiednia, zapewne, aby zdać osobiście Cesarzowi sprawę o zamiarach rządu francuzkiego, o ile przeniknąć je potrafił.

—W czasie obiadu u księcia Napoleona Sir Richard Cobden, Michel Chevalier Ludwik Wołowski, oraz inni znakomici ekonomiści, uważali za rzecz pewną, że Cesarz mimo oporu protekcjonistów zamierzył zmienić systemat celny we Francji w ciągu bieżącego roku. Hrabiowie Walewski i Nesselrode posiądają między dyplomatami największą liczbę orderów; każden z nich ma po 30 wielkich wstęg.

—Wielka czynność panuje w ministerjum wojny. Prace, ściągające się do zwiększenia liczby wojsk i do opatrzenia arsenałów posuwane są bez przerwy. Ta czynność nie jest wypadkiem żadnego postanowienia, mogącego zapowiadać ważne zamiary; nakazana jest tylko przez przezorność. Rząd francuzki niezapomina o zbawiennym przepisie: *Si vis pacem, para bellum.* (Nord).

ANGLJA.

Londyn, *d. 9 stycznia.*

Według dziennika dworu, królowa ma przybyć do Londynu w dniu 23 stycznia, otworzyć parlament d. 24 i powrócić nazad do Windsor.

Trzej młodzi orleańscy książęta d'Alençon, Penthièvre i Condé zaczęli uniwersyteckie nauki w Edinburgu pod przewodnictwem Dra Schmit, ograniczające się tym czasem nauką dziejów i klassycznéj literatury. Zgodnie z życzeniem rodziców żadna różnica w ich utrzymaniu miejsca mieć nie będzie; we wszystkiém równość między nimi i dalszymi uczniami professora, ma być zachowana. Dzielą zabawy swoich współ-uczniów, nazywani są tylko po nazwisku, tak jak to miało miejsce z synami Ludwika Filipa w kolegjum francuskiem.

Dnia 10 stycznia.

Na odbytém w Walford zgromadzeniu, dla rozwoju organizacji strzelców, między innymi zabrał głos Lord Clarendon, były minister spraw zagranicznych:

въ которой предисловіе болѣе самаго сочиненія,—начнемъ.

Какъ сказано выше, мы теперь стоимъ на томъ мѣстѣ, гдѣ недавно еще существовали Замковыя ворота,основанныя, въ числѣ прочихъ, еще при Гедиминѣ,когда нижній замокъ, или кривый-градъ окруженъ былъ стѣною, и потомъ воздвигнуты при Александрѣ, въ 1506 г. Ворота эти были каменныя, украшенныя столбами подъ черный мраморъ; надъ ними находилось двухъ этажное зданіе примыкавшее къ другому зданію на правой сторонѣ, въ которомъ помѣщался въ старину Литовскій трибуналъ и въ послѣднія времена, говоря нынѣ употребляемымъ названіями, губерское правленіе, казенная и гражданская палаты, уѣздный и земскій суды.—Ворота эти срыты въ 1837 году.

Отсюда поворотимъ на право. Вотъ зданіе, въ которомъ, какъ мы сказали, помѣщались присутственныя мѣста. Тамъ нѣкогда тяжущіяся стороны защищали свои притязанія посредствомъ адвокатовъ. Голоса этихъ защитниковъ читаемы были публично въ присутствіи постороннихъ свидѣтелей, и отдаваемы были въ печать для всеобщаго свѣдѣнія. Не вхожу въ разсмотрѣніе преимущества, или недостатка этого обряда дѣлопроизводства, чтобы меня не сочли отсталымъ отъ вѣка. Скажу только, что адвокатъ вступая въ исправленіе своей обязанности долженъ былъ исполнить присягу, что не будетъ защищать несправедливаго дѣла, но какъ вездѣ и всегда были и здѣсь отступленія отъ законовъ и несправедливости.

Съ отмѣненіемъ Литовскаго статута, и введеніемъ свода законовъ, адвокатскія голоса болѣе въ здѣшнихъ судахъ не существуютъ.—Лучше ли это? или хуже?—Не мое дѣло!—Я твердо убѣжденъ, что для достиженія общаго благосостоянія государства, самое вѣрное, а можетъ быть единственное средство, состоитъ въ томъ, чтобы каждый добросовѣстно исполнялъ свои обязанности въ предѣлахъ того званія, въ которое поставленъ Провидѣніемъ. Тогда общія улучшенія въ государствѣ совершатся и безъ насъ.—А въ продолженіи нашего путешествія для насъ важнѣе настоящее положеніе того зданія передъ которымъ мы остановились.

Оно построено въ два этажа, весьма обширно и находится на лучшемъ мѣстѣ въ городѣ, потому что самая большая сторона его обращена на каѳедральную площадь. При такихъ условіяхъ оно могло бы приносить огромныя матеріальныя выгоды, въ особенности въ настоящее время, когда цѣнность домовъ въ Вильнѣ достигла баснословныхъ размѣровъ.—Но къ сожалѣнію, уже около 30 лѣтъ, какъ оно оставлено безъ поддержки, и судя по наружности очень близко къ разрушенію.—Правительство обращало часто вниманіе на это зданіе, изыскивало средства вывести его изъ жалкаго положенія. Теперь оно предполагается къ передѣлкѣ для помѣщенія вновь всѣхъ присутственныхъ мѣстъ, и тогда, конечно,зданіе это будетъ лучшимъ украшеніемъ города; въ ожиданіи этого вожделѣннаго событія, подвинемся далѣе.

(Продолженіе впредь.)

ВАРІЯЦІИ НА ЧУЖУЮ ТЕМУ

В. Пржибыльскаго.

(Переводъ съ Польскаго).

Пробѣгая одинъ изъ блестящихъ эскизовъ Жоржъ Санда, подъ заглавіемъ: *Малиновка доктора*, намъ пришла мысль дополнить то, до чего, какъ намъ кажется, авторъ позволилъ додуматься. Мы хотѣли прослѣдить весь путь развитія того, что Жоржъ-Сандъ набросалъ только слегка. Мы назвали это варіяціями, не болѣе: основаніе осталось тоже, мы разнообразили его только по нашему крайнему разумѣнію согласно характеру доктора и моральному положенію этого исключительнаго человѣка. Мы хотѣли выставить рельефнѣе всѣ оттѣнки патологическаго состоянія духа въ минуту смерти, когда источникъ страданій—цѣлая жизнь, сдвинутая, какъ будто, изъ нормальной колеи. Что касается формы, мы рѣшились продолжать дневникъ доктора. Разумѣется, что онъ не велъ его на бумагѣ; у него все это сложилось въ мечтѣ. Можно же, подслушать чужія мечты, или, по крайней мѣрѣ, додуматься до нихъ и списать.!

Онѣ носятъ на себѣ отпечатокъ галлюцинаціи, потому что сколько намъ казалось, такая нравственная болѣзнь естественное слѣдствіе уединенной жизни.

ТЕМА

(La fauvette du docteur).

—

Нѣсколько лѣтъ тому назадъ жилъ въ нашей деревнѣ старый докторъ. Его оригинальныя выходки дѣлали его часто несноснымъ, но мы все таки его любили и уважали.

Самою нелѣпою характеристическою чертою въ его жизни было то, что онъ чуждался женскаго общества. Казалось будто бы онъ ненавидитъ цѣлую половину рода человѣческаго, но ничуть не бывало: въ каждомъ спорѣ нашъ докторъ являлся самымъ жаркимъ поборникомъ эманципаціи женщинъ.

Судя по его воззрѣнію на вещи, можно было думать, что онъ съ нетерпѣніемъ ожидалъ той блаженной минуты, когда женщины станутъ на томъ пьедесталѣ, который имъ подобаетъ, по справедливости. Въ этомъ-то взглядѣ нужно, кажется, искать причины, почему докторъ остался старымъ холостякомъ.

Желая поддразнить его мы совѣтовали иногда поторопиться съ женитьбою: „подожду, подожду, нечего торопиться"—отвѣчалъ онъ обыкновенно, а нужно прибавить, что ему было тогда 82 года.

Недѣлю передъ смертію нашъ добрый докторъ вдругъ измѣнился; онъ даже повеселѣлъ. Удивленные, мы хотѣли доискаться причины такого преображенія, но напрасно: на всѣ наши вопросы онъ отвѣчалъ съ сіяющимъ лицомъ, что нашелъ наконецъ, подругу жизни, что влюбился не на шутку, а главное, чувствуетъ, что ему платятъ взаимностію.

Загадочные отвѣты доктора казались намъ слѣдствіемъ хорошаго расположенія духа, которое обыкновенно разъ или два раза на годъ, сгоняло морщины съ озабоченнаго чела старика. И дѣйствительно, трудно было уловить какую нибудь другую перемѣну въ жизни нашего отшельника. Однажды утромъ напрасно мы его ожидали къ завтраку; потерявъ терпѣніе, входимъ къ нему въ комнату, и застаемъ его согбеннымъ и какъ бы заснувшимъ надъ книгами. Въ комнатѣ было пусто; покой нарушало лишь щебетанье порхающей птички, а лучи іюньскаго солнца, проникая чрезъ окно играли, на обнаженномъ челѣ старца. Докторъ уже не жилъ.

Разбирая и приводя въ порядокъ его бумаги, намъ бросились въ глаза слѣдующія, разбросанныя на столѣ, замѣтки:

24 Іюня 1837..—„Бѣдная моя крошечка, ты оставила вчера свое гнѣздышко, прежде чѣмъ успѣли вырости крылышки, и уже прижимаешся къ моей рукѣ,ударяя носикомъ по пальцамъ;ты спѣшишь уже по моему зову понѣжиться на моемъ лонѣ. Скажи! кто вдохновилъ тебя этимъ довѣріемъ? Какое чувство, способное защищать и поддержать твои слабыя силы, думаешь ты открыть въ моей груди?

Chcę wspierać to narodowe poruszenie wszelkiemi środkami, jakie posiadam. Jakkolwiek jeszcze w dzieciństwie, wywarło ono już wpływ zbawienny w całéj Europie. W niém wcielił się najlepszy plan do utrzymania powszechnego pokoju, ono uwolni nas od urojonych postrachów inwazji, będących hańbą dla nas. Francja jest jedynym krajem, mogącym nam zagrażać, lecz nigdy nie uwierzę, aby władca Francji miał knuć nieprzyjacielskie zamiary względem Anglji. I owszem przekonany jestem, że cesarz Napoleon wojnę z Anglją poczytuje za niebezpieczną dla siebie samego i szkodliwą sprawie cywilizacji.

Posiada on przenikliwość i drogo okupione doświadczenie. Dobrze czyni, utrzymując w gotowości siłę zbrojną, odpowiednią potędze Francji, i to dało mu możność z taką bystrością wyprowadzić za granicę 100,000 wojska, przy rozpoczęciu olbrzymiéj wojny. Wszakże Anglja nie mogła obojętnie patrzyć na takie rozwicie sił swojego sąsiada, dobrze więc uczyniła niepolegając na przyjaznem usposobieniu jakiegokolwiek monarchy, kiedy chodziło o bezpieczeństwo jéj własnych brzegów. Kto mógłby zaręczyć za przyszłość, gdyby cesarz poległ we Włoszech, gdzie, jako waleczny wódz, narażał się z taką odwagą? A kiedyby wybuchnęła wojna i nastąpiła inwazja Anglji, cóżby nadało wówczas całe męztwo bez należytéj organizacji.

Ta właśnie organizacja jest celem obecnego uzbrojenia. Wszystkie rządy wiedzą, że jest tylko środkiem obrony. Najgłębsze moje przeświadczenie uczy mię, że każdy albo osobiście, albo wpływem, albo pieniędzmi dopomagać jéj upowszechnieniu powinien.

Dnia 11 stycznia.

Sir Francis Goldsmid został wybrany na członka parlamentu w Reading, po uporczywéj walce, 662 głosami przeciw 560. Jest to czwarty izraelita, mający zasiadać w izbie niższéj. Należy on, równie jak jego spółwyznawcy, do stronnictwa liberalnego.

AUSTRJA.

Wiedeń, *d. 9 stycznia.*

Ogłoszono tu patent cesarski, mocą którego promulgacja praw odbywać się będzie w następny sposób. W Wiedniu będzie wydawany dziennik, w którym każde nowe prawo ma być drukowane w języku niemieckim. W krajach cesarstwa, gdzie przemagająca ludność właściwego sobie używa języka, zarząd dziennika praw obowiązany jest ustawy, wyłącznie tych krajów tyczące się, dosyłać miejscowym rządom tłómaczone na krajowy ich język.

Przygotowania do sprzedaży dóbr narodowych węgierskich, objawiają się coraz wyraźniéj i zdaje się, że taż przyjdzie do skutku, byleby nie zabrakło na nabywcach. W kraju już to dla braku pieniędzy, a więcéj jeszcze przez nieufność w prawność tego środka, niewielu zapewne znajdzie się kupców. Obcy kapitaliści podobnież nie zechcą wchodzić w kupno, którego prawność mogłaby przez cały naród być zaprzeczaną. Nawet pisma czasowe wiedeńskie nie odważyły się dotąd wystąpić z usprawiedliwieniem tego środka. Nadto trudno byłoby udowodnić, aby z niego istotna materjalna korzyść wypłynąć mogła.

Dnia 10 stycznia.

Adres do Papieża krąży po Tyrolu. Licznie jest podpisywany, ale mieszkańcy wiejscy lękając się, aby te podpisy nie zobowiązywały ich bić się za sprawę papieską, żądają wymazania swych nazwisk. W Inszpruku wezwano nawet gimnazistów do podpisów.

Gazetki miejscowe wsteczne żarliwie dopominają się o wyrugowanie protestantów z Tyrolu; chociaż ogół ludności bynajmniéj nie sprzeciwiałby się porównaniu różnowierców w prawach z katolikami. Nawet między duchowieństwem znajduje się wielu, którzy umiarkowanie zalecają.— 19 stycznia rozpoczną się obrady o nowym statucie. Jednakowy rozdział głosów między szlachtę, mieszczan i lud wiejski, jest przez ogół niekorzystnie widziany.

W Wenecji agitacja w celu oderwania się od Austrji objawia się coraz widoczniéj, i tak w stolicy, jako też w Padwie, Wicenzy i Weronie położenie stronników austryjackich jest wcale nie zazdrośne.

Ubieganie się za coraz nowemi demonstracjami wzrasta i mimo uwięzień i srogich upomnień tych zwłaszcza, co od zabaw i rozrywek stronią coraz, Wenecja wygląda smutniéj. Karnawał, niegdyś jeden z najweselszych w świecie, jak się zaczął bez muzyki i pieśni, tak i skończy się w milczeniu. Teatra opustoszały, aktorowie przez afisze odwołali się do szczodrobliwości *szlachetnych Wenetów*, owoż największa liczba widzów, złożywszy po jednym reńskim do kassy teatralnéj, oddaliła się nie wchodząc do teatru. Tak samo postępuje i płeć piękna, za co okrywana jest oklaskami. Ludność też czuwa nad ubraniem, i paniom, które ukazują się w sukniach światłéj barwy, przypomina, iż właściwszą byłaby żałoba.

Dnia 11 stycznia.

List cesarza Napoleona, którego treść telegraf ogłosił, sprawił tu bardzo smutne wrażenie. Przekonał bowiem, iż cesarz żadnego niema względu na życzenia Austrji; Austrja zaś znajduje się w takiém położeniu, iż życzeń swoich siłą poprzeć nie może. Ztąd w sferach rządowych przemaga zdanie, iż Austrja niepowinnaby wdawać się w obronę świeckiéj władzy Papieża. Od czasu rozchwiania się kongresu, wszyscy upadli na sercu, mianowicie co do nadziei restauracji książąt; przy ciągłych zaś niepomyślnych wiadomościach z Wenecji, brać poczęło górę przekonanie, iż dla dobra monarchji lepiéj byłoby wyrzec się téj reszty włoskich posiadłości. Mówią tylko, że gdyby do tego przyszło, położonoby warunek przeciw utworzeniu w Wenecji wolnego portu, aby ocalić wyższość Triestu, z takim nakładem wzniesionego. Zkądinnąd też donoszą, iż Wenecjanie wykupić się mają od Austrji, opłacając po 120 franków za głowę. (*Pr. Ztg.*)

PRUSSY.

Berlin, *d. 12 stycznia.*

Sejm pruski otwarty został na dniu dzisiejszym o g. 11 i pół z rana w białej pałacowéj sali ze zwykłą uroczystością. Książe Rejent otoczony książętami krwi, ministrami, urzędnikami dworu i orszakiem swoim wojskowym, wstąpił na stopnie tronu i po prawéj jego stronie stojąc z odkrytą głową odczytał mowę, któréj główniejsze miejsca tu udzielamy:

»Gdy wojna włoska w postępach swoich zbliżała się ku granicom Niemiec, uruchomiliśmy i mieliśmy w gotowości sześć korpusów naszego wojska. Gdy zaś wojna nagle ustała, okazaliśmy gotowość, na wezwanie Austrji i Francji, przyjąć udział w kongresie mającym obradować o sposobach najwłaściwszych uspokojenia i utrwalenia położenia politycznego Włoch.«

»W rzeczy zmiany organizacji Związku Niemieckiego, Prussy są naturalnym przedstawicielem dążeń, mających za cel uczynić zadość dobru Niemiec w całym ich obrębie, środkami rzeczywiście praktycznéj donośności, i ograniczyć attrybucje sejmu związkowego, w sprawach konstytucyjnych rozmaitych państw, w stosunku najściślejszym wpływu, jaki mu zapewnia jego kompetencja. W tym duchu usiłujemy załatwić spór o konstytucje hesską i holsztyńską.«

»Rejent przypomina wyprawę morską do Japonji, konwencję dodatkową do traktatu handlu i żeglugi zawartego z Sardynją; zwraca uwagę na pomyślny stan skarbu.«

»Dwanaście miljonów talarów pozostałych z ostatniéj pożyczki wniesiono do podskarbstwa państwa; projekt prawa co do użycia téj summy będzie złożony izbom. Podobnież izby roztrząsną projekta prawa względem podatku gruntowego, względem małżeństw i t. p.«

»Trzecia część całéj mowy poświęcona jest reorganizacji wojska. »Nie mamy zamiaru, rzekł pod koniec książe Rejent, zrywać z dziedzictwem wielkiéj epoki; lecz wojsko powinno być tak uorganizowane, aby przyszłość znalazła cały naród pruski pod bronią.«

W ogólności mowa nosi charakter wyłącznie pruski. O stosunkach zewnętrznych książe Rejent zupełnie przemilczał, wrażenie atoli, jakie słowa jego na zgromadzeniu i w powszechności sprawiły, jest zadowolające.

Radziwiłłowska rodzina pomnożona została urodzeniem się na dniu 11 Stycznia, syna księciu Antoniemu Radziwiłłowi. Z tego powodu trzy wieczory, które w dniach 11, 18 i 25 b. m. miały mieć miejsce, zostały odwołane. Wszystkie księżne królewsko-pruskiego domu odwiedziły nazajutrz dostojną chorę.

d. 12 stycznia.

Prezydent wieku, deputowany Braun otworzył piérwsze posiedzenie sejmowe; załatwiono czynności wstępne, wybor sekretarzów, delegowanych do komitetów i t. p.

Dnia 13 stycznia.

Wybor na-cztéro niedzielnego prezydenta izby i dwóch jego zastępców padł na osoby pp. Simson, Grabow i Mathis.

(*Preus. Ztg.*)

ZWIĄZEK NIEMIECKI.

Kassel, *d. 7 stycznia.*

Wydany został tu rozkaz do zakładów dobroczynnych, które wedle przepisów, summy obracane na kapitał zabespieczały przez kupno papierów rządowych pruskich, aby nadal nie pruskie, lecz austryjackie, bawarskie, oraz akcje dróg żelaznych nabywały. Gdy te ostatnie wymienione papiery większéj niż pruskie nie przedstawiają pewności, rozkaz ten przypisać należy niechęci, jaką dwór tutejszy powziął względem berlińskiego.

Dnia 9 stycznia.

Podobnież i dwór wiedeński ściągnął na siebie zażalenia kasselskiego, za udzielone mu rady w sprawie o konstytucje 1831 i 1852. Wzburzenie umysłów wzrasta i nie tylko rzecz o zmianę konstytucji, ale i inne powody przyczyniają się do ich rozjątrzenia

Karlsruhe, *d. 7 stycznia.*

Znakomici prawnicy Mittermaier i Welcker ułożyli prośbę do izb badeńskich o nieprzyjęcie niedawno zawartego z dworem rzymskim konkordatu. Przeszło 1100 oświeceńszych mieszkańców, a w téj liczbie 450 katolików, tę prośbę podpisało.

(*Preus. Ztg.*)

HISZPANJA.

Madryt, *6 stycznia.*

»Nord« pisze o oburzeniu przeciw O'Donnelowi. Rozkazano mu opanować Tetuan najdaléj 20-go stycznia bez względu na niebezpieczeństwa prawdopodobnéj dzielnéj obrony, oraz że książe O'Donnell nieposiada dział oblężniczych. Tymczasem tworzy się piąta armja pod dowództwem jenerała Rios. Prócz tego zbiera się piechota i jazda dla sformowania 6-téj armji. Żołnierze wszakże posuwają się ku południowi leniwo, bo sami myśleć muszą w ciągu drogi o żywności dla siebie i swoich koni. Nieład ten wewnętrzny zwiększony jeszcze został przez znaną francuzką broszurę. Liberalni są za nią, legitymiści przeciw niéj. Ministrowie są za piérwszymi, dwór za kardynałem Antonelli. Czasopisma liberalne wyzwały ministerjalne, aby się zdeklarowały, lecz te znalazły wycieczkę twierdząc, że polityka hiszpańska zawiera się w dwóch słowach: »Wolność i Katolicyzm.« Stronnicy Antonellego, znajdując ten programmat za obszerny, wcale na nim nie poprzestają.

Według Gazety Espana, obóz musi obecnie znajdować się na wyżynach Contesa w bliskości rzeki Manuel, t. j. o 3 mile od Ceuty a 5 od Tetuanu. Przed przybyciem do Montenegro należy przeprawić się przez rzekę Nestro. Wysokość Montenegro wznosi się o 1,110 metrów nad powierzchnią morza. Po przejściu Montenegro znajduje się rzeka Ahmir; daléj rozciągają się góry zamknięte łańcuchem wyżyn przylądka Negro. Współdziałanie floty będzie dla wojska arcy-pożytecznem w pochodzie po nierównym urwistym kraju. Wszystko zapowiada, że siły zamierzają skoncentrować się na Montenegro w wąwozach przylądka Negro.

Oblężenie Tetuanu rozpocznie się, skoro dywizja Rios stanie w obozie del Serallo. W bitwie 2 listopada Maurowie używali kul stożkowych. Zażądano 10 statków ze stacji wyspy Cuba, co zdaje się zapowiadać, że wojna nie tak prędko się ukończy. Twierdzą też, że wkrótce wszystkie zapaśne bataliony mają być powołane.

Dnia 6 stycznia.

Dzisiaj piérwsza dywizja przebyła wąwozy między Launa i morzem, nie natrafiwszy na żadne przeszkody. Pozostałe wojsko marszałka O'Donnell, gotowało się do przebycia podobnież wąwozów. Dziś admirał Castillo obejmuje dowództwo nad całą eskadrą.

Dnia 7 stycznia.

Całe wojsko obozowało tego rana w kierunku północnym Negro, po przebyciu bez oporu wąwozu. Dziś także odbędzie się rada wojenna dla ułożenia planu nowych działań. Zapewniają, że armja działająca będzie znacznie pomnożona.

Dnia 7 stycznia.

Według listów z Gibraltaru, zgromadzono w Tetuan ogromne zapasy broni, żywności kul i prochu, których strata byłaby niezmiernie dotkliwą dla Maurów.

Korrespondencja twierdzi, że konsul angielski bawi dotąd w Tangerze, oraz że parowiec angielski Redpool ciągle przepływa między Gibraltarem i Tangerem, dla dostarczania Maurom środków ohrony. Zdaniem téjże gazety Tetuan jest najpierwszém miastem kraju marokańskiego, i dla sułtana nierównie ważniejszém od Tangeru, liczy najmniéj 40,000 mieszkańców. Niewiasty tetuańskie, są jak Andaluzki w Hiszpanji sławione ze swojéj piękności.

(*Pr. Ztg.*)

AMERYKA POŁUDNIOWA.

Brazylja, *d. 10 stycznia.*

Listy i czasopisma, nadesłane z Rio Janeiro, donoszą iż zawarcie pokoju między jenerałem Urquiza a rządem Buenos-Ayres grozi wojną cesarstwu Brazylijskiemu. Prawda, że Brazylja mogła obrazić jenerała Urquiza nieprzeszkadzając rządowi Buenos-Ayres w uzbrojeniu wyspy Martin-Parcia. Obraziła też Buenos-Ayres nie przeszkadzając uzbrojeniu eskadry argentyńskiéj w porcie Montevideo. Lecz Brazylja inaczéj postąpić niemogła, oświadczywszy raz neutralność niepodobna było postępować wbrew przyjętéj zasadzie. Co jest wszakże najciekawsza to, że w La Plata weszło we zwyczaj oskarżać Brazylję o chęć podbojów. Dziś więc wypowiedzianoby jéj wojnę za to, iż chciała zachować pokój. Niema atoli powodu do obawy, bo Brazylja posiada dostateczną siłę zbrojną lądową i morską, która ją obronić potrafi.

Cesarz don Pedro II przybył 23 Listopada do Pernambuco, gdzie go z zapałem przyjęto.

(*Nord.*)

Складка моего рукава, въ которомъ ты скрылась,-- не твое гнѣздышко. Нѣтъ! ты не можешь такъ грубо ошибаться: родина твоя не могла еще изгладиться изъ памяти. Ты слышишь, вѣроятно, отчаянное щебетанье твоей матери; она, бѣдная, озабоченная, ищетъ тебя по всѣмъ вѣточкамъ сосѣдняго дерева. Она готова влетѣть въ мое окно, но ее удерживаетъ страхъ. Да и ты, моя маленькая, полетѣла бы къ ней на встрѣчу. Я хорошо вижу, что ты угадала ея стоны. Слеза выступаетъ изъ твоего красиваго чернаго ока, твоя, еще неопушившаяся, головка озирается на всѣ стороны, слабая жалоба вырывается изъ груди. Бѣдное дитя, слабое созданіе! Природа, казалось, подсмѣялась, обрекая тебя на жизнь.

.....„А между тѣмъ въ этомъ оперенномъ атомѣ, есть частица мысли, искра любви.... Что то такое человѣческое проглядываетъ въ тебѣ, моя осьмидневная малиновка! Тебѣ жаль отца, матери, братьевъ и твоего гнѣздышка и твоего дерева, на которомъ щебечетъ цѣлое семейство и наконецъ твоей пищи, болѣе согласной съ твоимъ слабымъ организмомъ, нежели то, что я могу тебѣ доставить. Все говоритъ, что ты грустишь и отвѣчаешь на зовъ твоей матери. Нѣтъ сомнѣнія что ты любишь, а все-таки ты поддаешься: твоя слабость инстинктивно ищетъ опеки въ моей добротѣ. Ты благодарна за мои заботы, и смотришь на меня взоромъ исполненнымъ довѣрія и покорности, который могъ бы обезоружить самое холодное сердце.

Увы! ты не хороша собою! твой сѣрый покровъ лишенъ блеску, твой неравномѣрный пушокъ сообщаетъ тебѣ такую незавидную наружность, что первое, что приходитъ на мысль при твоемъ сближеніи, это желаніе дать щелчокъ. Но природа, казалось распорядилась справедливо, надѣляя однѣхъ смѣтливостію, другихъ же дарами красоты Въ то время какъ мой глупый и напыщенный павлинъ, гордясь своимъ покровомъ и золотистымъ блескомъ своего хвоста, прохаживается безъ цѣли и мысли, ты, бѣдный выкидышъ природы, не смотря на отсутствіе красивыхъ формъ, умѣешь придать своему взгляду и всему наивному существу такую выразительность, что я безъ труда угадываю твои нужды и страсти.“

26 Іюня. „Ну, что жъ докторъ? не на шутку ты влюбился? Да ужь пора-же наконецъ. Попалъ же и ты въ западню. Сегодня не могъ ты склеить и десяти словъ: предметъ твоей страсти порхалъ все по бумагѣ, вырывалъ перо. Ты семь разъ поднимался сегодня съ постели ловить мухи для своей возлюбленной. Бѣдный докторъ! что тебѣ пришло въ голову, въ такія странныя формы, облечь свои чувства? Твоя богиня не вѣситъ и грана; достаточно нѣсколько большей порціи насѣкомыхъ, чтобы вогнать ее въ гробъ. Любовница, имѣющая только 10 дней! Ея перья такъ рѣдки и мелки, что если бы ты не прижималъ и не согрѣвалъ ее на своей груди,—она бы умерла отъ холода въ теплую лѣтнюю ночь. Старое, изсохшее сердце! твоего огня едва достаточно чтобы согрѣть осьмидневную птичку. „Уже давно не случалось мнѣ привязаться такъ сильно къ животному, какъ теперь.

„За этимъ страннымъ соскокомъ съ обыкновенныхъ рельсовъ, скрывается что нибудь по важнѣе.

„Видно, ты измѣнилъ въ сотый и послѣдній разъ своему знамени, девизъ котораго: дѣйствовать по внушеніямъ разсудка. Быть можетъ, тебѣ опротивѣло уже поклоняться могуществу, и ты задумалъ остатки твоихъ силъ, разсѣянныхъ по свѣту, посвятить поддержкѣ слабыхъ и забытыхъ.

„Почему жь тебя такъ привлекаетъ, это не видное созданье? А потому, что оно спѣшитъ по твоему зову пріютиться на твоей рукѣ; оно тебя знаетъ, любитъ; оно сознаетъ потребность твоей нѣжности, доброты и опеки. Наконецъ потому, что едва прошло десять дней, и она предалась тебѣ безусловно и безъ всякихъ видовъ. Да вѣдь она кромѣ тебя никого не знаетъ и не любитъ на свѣтѣ... А могъ-ли бы ты, докторъ, сказать это о комъ либо другомъ?

„Эта непонятная любовь слабаго для сильнаго, и обратно сильнаго для слабаго, заключаетъ въ себѣ что-то святое, какъ всякое Божеское право. Въ силу этого основанія мать любитъ своего ребенка, а мужчина долженъ былъ бы любить подругу своей жизни.....

„Но ему вздумалось опутать женщину узами невольничества и ей суждено отказаться отъ нѣжнаго изліянія свободной любви.

„Какая же бы женщина пожелала власти разума, владѣя независимо царствомъ сердца? И дѣйствительно! какое высокое наслажденіе быть любимою! Но что бываетъ на самомъ дѣлѣ? Вмѣсто того, чтобы уважать все, что есть возвышеннаго въ женщинахъ, мы пренебрегаемъ ими. Мы упрекаемъ ихъ въ идіотизмѣ, выставляемъ ихъ невѣденіе, и если которая нибудь выступитъ изъ общаго уровня,— улыбка ироніи уже готова на нашихъ устахъ. Въ дѣлѣ любви мы поклоняемся формѣ, а въ супружеской жизни—мы видимъ въ женщинахъ рабыни. Самоуправіе преобладаетъ въ отношеніяхъ нашихъ къ женщинѣ. Нелѣпость! О, моя птичка! Ты бы не вынесла моей насмѣшливой улыбки, ты бы покинула меня и отлетѣла на самыя высокія вѣточки деревьевъ. Еще недѣля и у тебя выростутъ перья, почувствуешь новую силу, выпрямишь крылышки, и только одна любовь будетъ въ состояніи удержать тебя около меня.

(*Продолженіе впредь*).

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

Marsylja 11 stycznia.

P. Lesseps przybył. Prace kanału Suezkiego popierane są czynnie.

Piszą z Bolonji, że komitet działania już jest urządzony.

Manifestacje w Marchjach objawiły się, mianowicie na teatrach w Ankonie i Posar. Za wejściem władz miejscowych do loż, wszyscy widzowie jakby na dane hasło teatr opuścili.

Nowe broszury przeciw władzy świeckiéj Papieża zjawiają się w Legacjach i w Toskanji.

Wiadomości z Aden, z d. 4 stycznia i z Bombay d. 27 grudnia, zwiastują, iż wyprawa przeciw powstańcom Nepalu jest ukończoną. Wszyscy hersztowie rokoszanow, prócz głośnéj Begum, poddali się władzom angielskim.

Londyn 12 stycznia.

„Morning-Post“ ogłasza udzieloną sobie notę, donoszącą, że w skutek stosunków handlowych między Anglją i Francją i liberalnych dążeń obudwóch rządów, zawarty będzie traktat handlowy dla obódwóch stron korzystny.

Dnia 12 stycznia.

„Morning-Post“ twierdzi: że Anglja ręczyć nie będzie za całość pozostałych posiadłości papieskich.

Anglja udzieliła mocarstwom swoje zdanie, co do złączenia Włoch środkowych z Piemontem. Według jéj zdania byłby to najlepszy sposób załatwienia spraw półwyspu.

Jeśliby mocarstwa żądały znowu, aby głosowanie narodowe wyrzekło o złączeniu, Anglja zgodzi się na to, byleby nie używano głosowania powszechnego. W razie zawotowania przez Włochy oddzielnego królestwa, Anglja broniłaby zasady, iż nowy tron nie może być oddany żadnemu z książąt rodzin panujących pięciu wielkich mocarstw.

Ankona 12 stycznia.

Przebrani żołnierze austryaccy, udający się pod sztandary papieskie przybywają gromadnie do tego miasta.

Londyn 13 stycznia.

„Morning-Post“ pisze, iż Francja wzywa pomocy moralnéj i materjalnéj rządu angielskiego na przypadek nowéj wojny z Austrją i oznajmuje o przychylnych chęciach tegoż rządu.

Dnia 13 stycznia.

„Morning-Post“ oznajmuje, że między Anglją i Francją istnieje związek domniemany co do uznania i protekcji niezawisłości Włoch północnych i środkowych. A lubo niema traktatu szczegółowego, interessa Anglji wymagają, aby zapalona wojna Francji z Austrją wzięła prędki koniec, ku czemu prawo i powinność skłoniłyby Anglję do rzucenia na szale swojéj potęgi moralnéj a w potrzebie lądowéj i morskiéj. Napad więc wymierzony na Włochy środkowe wywołałby opór stanowczy Anglji.

ZAGRODNIK.

MYŚL ZE SZWEDZKIEGO, PANI LENNGREN.

(Wł. Syrokomli).

Mój domek wioskowy, zaciszny, ubogi,
Lecz ja jestem panem téj cichéj ustroni;
Ktokolwiekby pragnął przestąpić te progi,
Każdy się uniży, każdy się pokłoni.

Niewiele, niewiele odrosła od ziemi
Z daszyskiem słomianém, sosnowa ma chata,
A obok, za lasem, z wieżami lśniącemi,
Rozpostarł się zamek wspaniały magnata.

Ów magnat, mój sąsiad, w bogactwie i pysze
Bezsenność i trwogę ma ciągłym udziałem;
Ubóstwo i praca do snu mię kołysze,
Sen daje mi błogi, jak tylko zdrzymałem.

Mój sąsiad, choć magnat, pan znany na dworze,
I gwiazda błyszcząca pierś jego przykrywa,
Lecz w piersiach, pod gwiazdą, o Boże mój, Boże!
Nie mieszka u niego spokojność szczęśliwa.

Raz... pięknym wieczorkiem... przy chatce, na darni,
Siedziałem, spożywszy wieczerzę mą skromnie;
Wtem słyszę odgłosy i trąbek i psiarni,
Co z leśnéj gęstwiny przedarły się do mnie.

Ze staréj kantyczki śpiewałem piosenkę,
Co boską Opatrzność tak pięknie wygłasza;
Śpiewałem jak umiem, serdeczną podziękę,
Za ciszę, za spokój, co chatka ma nasza,
Za chleb mój codzienny, za krzepkie me zdrowie,
Za sen mój spokojny gdy znuży robota;
Lecz jeszcze nie byłem w piosenki połowie,
Gdy magnat ze strzelbą zajechał pod wrota.

I długą... o! długą zadumał się chwilę,
Słuchając méj pieśni, méj z Bogiem rozmowy,
Jam czapkę uchylił, on skłonił się mile,
Łzę otarł— i daléj pojechał na łowy.

Słyszałem westchnienie, treść jego pojąłem:
„Och! skarbem na ziemi niezawsze jest złoto!
„Oddaj mi tę radość, coć błyska nad czołem,
„A ja ci mój zamek daruję z ochotą.“

Podniosłem me oczy i łzami je zlałem,
I na twarz pokornie przed Panem się ścielę,
Co oddał przemądrym, ojcowskim podziałem,
Bogatym pałace, ubogim wesele.

JĘDRZEJ BOGORJA MOKRONOSKI

J. BARTOSZEWICZA.

(*Dalszy ciąg, ob. Nr. 2*).

Uciekał przed nieszczęściami i przed własną żoną, pokochał się albowiem młody trzpiot w ślicznéj Włoszce, która go najpewniéj skusiła. Była to jakaś panna czy pani Kastello, żywa niewiasta i płocha. Mokronoski tak się w niéj zaślepił, że zapomniał nawet na błogosławieństwo rodziców, którzy się gniewali na takie niepotrzebne stosunki: ale młody jak zwyczajnie wbrew rodzicom się ożenił, zatruwając tém ostatnie chwile ojca. Ale poezja prędko ustąpiła przed rzeczywistością. Mokronoski zniechęcony porzucił żonę w Warszawie. Znali ją przecież obrońcy króla Stanisława, dla których wdzięki pani Mokronoskiéj były zaprawą wśród miłych zabaw towarzyskich. Dla tego późniéj, (ktoby się tego spodziewał) poważny niegdyś regimentarz na Ukrainie, a starosta bracławski Swidziński, ściągnął ją do Królewca (w r. 1735) Świdzińskiemu odmówił ją stolnik litewski Piotr Sapieha, Sapieże sam marszałek jeneralnéj konfederacji dzikoskiéj, pan Tarło starosta jasielski. Gdy Sapieha nie ustępował praw swoich, przyszło do tego, że aż skłócił się publicznie z nim Tarło o kochankę. Sam król Stanisław musiał się wdawać w tę sprawę i godził obu zwaśnionych, a kiedy już przyszło do zgody, ksiądz Ubermanowicz kaznodzieja królewski, korzystał z okoliczności i powiedział z tego powodu kazanie satyryczne z tekstu: „Venit mulier de Castello, in civitatem peccatrix“ oto przyszła z zameczku (de Castello, przygrywka do urzędowego nazwiska pani Mokronoskiéj) niewiasta jawnogrzesznica.“ Zabawny wiek, który tak płatał dziwnie rzeczy święte z ludzkiemi, który pozwalał na satyry z ambony. Ale bądź co bądź, biedny Mokronoski miał dla czego ze wstydu uciekać przed żoną chociażby do Francji. Co się z nią potem stało? pewnie umarła. (a)

We Francji doczekał się Mokronoski upadku sprawy, któréj bronił z takiém poświęceniem się. Uniosł się tedy dumą polską i nie myślał już powracać do ojczyzny, Niewytrawiony jego charakter nabywał jakiegoś hartu w pośród przeciwności i krwawych zapasów, brał wszystko gorąco do serca. Nie chciał Mokronoski niczego poświęcić dla wywyższenia się i losu. Rozsądny obywatel nad wszystko kładzie dobro kraju ojczystego i dla tego trzyma się go w nieszczęściu i pomyślności, ale gorący, w swojém tylko stronnictwie widzi zbawienie i nieraz dobrowolnie kruszy swój oręż. Mokronoski wyrozumowawszy sobie, że Polska nie jest już jego ojczyzną, kiedy panuje w niéj Sas nie Leszczyński, dobrowolnie skazał się na wygnanie do Francji.

Rycerski charakter tego narodu podobał się młodzieńcowi, który tak wysoko cenił honor; postanowił tedy wejść do wojska francuzkiego. Nietrudno mu to było, ile że Leszczyński chętnie rękę podawał ziomkom we Francji, i że Polaków dosyć tam lubiono. Z początku jakiś czas hulał Mokronoski samopas, bez żadnego zatrudnienia, ale kiedy wybuchła wojna, stawił się zaraz jako ochotnik w szeregach francuzkich.

Walczył jednakże nie przeciw Sasom, ale z Sasami przeciw Marji Teressie, która chciała panować, jak ojciec w Niemczech, po cesarsku. Znajdował się naprzód w wyprawie marszałka de Coigny, a potém w wyprawie drugiego marszałka de Belleisle, który wielkie zdołał wyprowadzić siły na plac boju, w tym celu, żeby można było pognębić Austrję i na stopień piérwszego mocarstwa w Europie dźwignąć Francję. Ale minęły czasy Ludwika XIV. Belleisle połączył się z Bawarami, wkroczył do górnéj Austrji i do Czech, opanował nawet Pragę, ale wkrótce, kiedy się Prussy pogodziły trwałym pokojem z Marją Teressą, nagle napadnięty w Czechach, musiał kapitulować, zostawiając nieprzyjacielowi wszystkie owoce pięknego zwycięstwa. Uspokoiło się tedy w Europie.

(a) Szczegół ten o pierwszéj żonie Mokronoskiego mamy z notat Marcina Matuszewicza.

Mokronoski takim sposobem lat ośm blisko przesiedział za granicą, walcząc w szeregach francuzkich. Zatęsknił wreszcie do kraju, w którym miał majątek i braci. Zdawało mu się z początku że elektor saski, narzucony na króla Rzeczypospolitéj, będzie sobie w niéj wodził się jakby w zawojowanym jakim kraju. Ale przekonał się prędko, że August III nie miał pretensji ojca swego. Pod jego rządem w Polsce było spokojnie, szczęśliwie i wesoło. To spowodowało Mokronoskiego, że się przeprosił i powrócił na Mazury do braci, z którymi miał się podzielić ojcowizną.

Nie miał do tego żaduych trudności. Prawa narodowe pozwalały każdemu z wychodzców powrócić do kraju kiedy zechciał. Mokronoski nie przeniewierzył się niczém przeciw ojczyznie, a że się skazał na dobrowolne wygnanie, jego w tém była wola, nie prawa. (*d. c. n.*)

PRZEGLĄD MIEJSCOWY.

KONCERT P. VOLANGE.

Czy jest co smutniejszego nad widok sali koncertowéj, prawie próżnéj, do któréj zaledwie kilkadziesiąt osób się zbierze, i jeszcze bardziéj rażąco tę próżnię uwydatnia?

Zobojętnienie ogólne oswoiło nas z podobnym widokiem, którego nieraz musieliśmy być świadkami za granicą, a jednak przykro nam było spotkać się z czémś podobném w Wilnie, kędy prawdziwi lubownicy muzyki nie mieli jeszcze czasu przesycić się słuchaniem znakomitości artystycznego świata i nie mają prawa słusznie się użalać na natarczywość całych zastępów szarlatanów, co jak lawiny zasypują inne miasta Europy; a jednak w roku minionym P. Seymour-Shiff, talent prawdziwie oryginalny, zaledwie mógł pokryć koszta swego koncertu. P. Józef Wieniawski znakomitość prawie Europejska, a oprócz tego rodak, na ostatnim koncercie, miał zaledwo jedénastu słuchaczy (sami liczyliśmy).

W przeszły poniedziałek, P. Ludwik Volange, dał się słyszeć pięć razy liczniejszéj drużynie krzeseł niezajętych, niż słuchaczy łaskawych, a chociaż artysta ten nie zdobył jeszcze sobie sławy rozgłośnéj, lecz jak możemy wnosić, jest on fortepjanistą dworu króla hanowerskiego, a rzecz dowiedziona, że nasi sąsiedzi Niemcy, nawet koronowani, zaszczycają podobnie tylko ludzi, co trochę więcéj umieją, niż exercyje pięciopalcowe.

Zresztą w naszém miescie, nie mogącém się chlubić wyłącznemi względy Apolina, nie zawadziłoby wielu i bardzo wielu posłuchać rzeczy porządnie granych. Żaden z nielicznych słuchaczy Pana Volange nie żałował, jesteśmy tego pewni, chwili czasu, poświęconéj dla koncertu, który nie zmęczył nikogo, wielu zajął, a wszystkim sprawił bardzo miłe wrażenie.

Program koncertu odpowiadał najrozmaitszym usposobieniom. Polonez Webera, ów rapsod uczenie osnuty z melodji Freyschutz'a, wyłącznie był dla znawców przeznaczony; Lucja Liszta, Wilhelm Tell Dohlera dla szukających silnych wrażeń, Rondo Capricioso Mendelsohna, Impromptu z dzieł pośmiertnych Chopina dla serc tkliwych a roztęsknionych, piérwszy zwrót Sonaty Patetycznéj Bethowena, dla tych wszystkich. co się poczuwają do życia, i zdobyli doń prawo cierpieniem, nowy zaś Karnawał wenecki wyłącznie dla prostaczków i przedpokoju.

P. Volange jest fortepjanistą w całém znaczeniu tego wyrazu, przeznał on wszystko co można wydobyć z tego instrumentu, a jednak nie nadużywa efektów, i potrafił połączyć prawdziwe uczucie z godnym zazdrości mechanizmem; dodajmy jeszcze do tego czystość stylu i wiele naturalności, która rzadko teraz daje się w sztuk dziedzinie spotykać.

Słyszeliśmy, że P. Volange ma dać drugi koncert, na który czujemy się obowiązani zapraszać wszystkich, a mianowicie uczących się muzyki, słuchanie bowiem gry poprawnéj i rozumnéj w najwyższym stopniu, więcéj przyniesie pożytku, niż lekcje zwyczajne.

Tadeusz Tyszkiewicz.

Z listu otrzymanego przez redakcyą Kurjera dowiadujemy się o śmierci pani Ewy z Wendorfów Felińskiéj, autorki „Wspomnień z podróży do Syberji, pobytu w Berezowie i Saratowie,“ oraz kilku powieści mających zasłużoną wziętość. Ś. p. Felińska bratowa Alojzego słynnego autora „Barbary,“ skreśliła sama dzieje młodości swojéj aż do zamążpójścia w Pamiętnikach wydanych w roku 1856 w Wilnie u Zawadzkiego i miała zamiar skreślić późniejsze szczegóły swojego życia pełnego przygód, nie wiemy tylko czy zamiar ten doprowadziła do skutku. Umarła zaś dnia 22 grudnia zeszłego roku (mając lat 66 bez dni cztérech) w gubernii wołyńskiéj, powiecie łuckim, w majątku synów swoich Wojutynie. Pożądaném by było, aby kto z bliżéj świadomych dziejów życia ś. p. Ewy skreślił jéj biografją z ocenieniem prac literackich.

PRZEGLĄD WSZECHSTRONNY.

O znaczeniu dróg żelaznych dla Rossji.

We wszystkich bezwątpienia krajach drogi żelazne wywołały nowe siły, wszędzie podały człowiekowi środki otrzymania zwycięztwa nad przestrzenią i czasem, padając zarazem ludzkości przeważne sposoby, ku doskonaleniu się postępowemu; atoli żadne zapewno państwo europejskie nie osiągnęło i nie osiągnie ztąd tyle korzyści, ile Rossja otrzymać z nich może. Przyczyna tego zawiera się w niéj saméj; w tém położeniu, jakie na kuli ziemskiéj zajmuje.

Nauka współczesna nie poczytuje dzisiaj za rzecz przypadkową, że Europa ujrzała się na czele innych części świata, przewodnicząc im na drodze postępu i przeważny wpływ na nie wywierając; dowodzi owszem jaśno, iż to jéj przodkowanie jest skutkiem kształtu jéj powierzchni, poprzerzynanéj we wszystkich kierunkach wodami morza, oraz liczebnego stosunku mil kwadratowych przestrzeni stałego lądu do linji brzegu, który go opasuje. Jakoż, pobieżne nawet zastanowienie się łacno przekona każdego, że środkowe kraje Azji i Afryki są dla nas, po większéj części, nieznajome dotąd, nie przez to tylko, żebyśmy nie chcieli usilnie je poznać i zbadać; jak również zamieszkające je ludy nie przyjęły dotychczas i być może przez długi czas nie przyjmą jeszcze cywilizacji prawdziwie ludzkiéj, nie dla tego tylko, żeby nie były stworzonémi dla niéj. Wcale nie,—dzisiejszy stan owych krajów i ich mieszkańców, jest prostą wynikłością położenia miejscowego, i trzeba wiele wytrwałych usiłowań, by te wpływy nieprzyjazne pokonać. Jakkolwiekbądź, człowiek jest zawsze niewolnikiem zamieszkałéj przestrzeni, niewolnikiem zewnętrznych wpływów, niewolnikiem tego wszystkiego, nad czém zdaje się nieograniczone swe panowanie rozciągać.

Jeżeli tak jest rzeczywiście, jeżeli od wpływów miejscowości zawisłą była przeszłość, zależną jest obecność i pozostanie nawet przyszłość społeczności, tedy ze smutkiem przyznać musimy, że w takim razie nie całkiem pomyślna dola dostała się w udziale znacznéj przynajmniéj części Rossji. Już sam rzut oka na jéj kartę łatwo nas o téj prawdzie przekona. Szeroką, nieskończenie rozległą równiną rozciągają się jéj ziemie po Europie, zaledwie gdzieniegdzie tylko granicząc z brzegami morza. Wpadłszy wszędzie do głębi łona, stałego lądu reszty części Europy, Ocean o saméj tylko Rossji zda się zapomniał. Wprawdzie, fale morza czarnego część jéj otaszają; zachodnim krańcem swych posiadłości przytyka do morza Baltyckiego, i jakby naszyjnikiem zdobią ją lody Oceanu Północnego — ależ i nic więcéj! Widocznie, że ze względu na olbrzymią jéj wielkość, zbyt mało posiada kommunikacij z morzem, i oto bezgraniczna jéj przestrzeń zdaje się być pustynią, rażącą brakiem ruchu i życia. Rzućmy naprzykład okiem na Ural, na azjatycką część Rossji—odsłani się nam obraz jeszcze smutniejszy. Ze wszystkich części najrozleglejsza, nieobjęta w swych granicach Syberja, jak martwy olbrzym, rozciąga się od stoków uralskich do Kamczatki, od grzbietu gór Sajańskich do morza lodowatego; morza które lubo oblewa całą jéj przestrzeń granicy północnéj, lecz będąc samo również bez życia, nie ożywia też żadnym ruchem sąsiednich wybrzeży lądu.

Smutny obrazek rzeczywistości.

Cóż więc dla Rossji po jéj czterechset tysiącach mil kwadratowych w obecnym ich stanie,—po tych czterechset tysiącach mil kwadratowych, tak przyjemnie brzmiących w uszach, marzącego o wielkości ojczyzny zaciekłego patrjoty; czterysta tysięcy mil, stanowiące wprawdzie *szóstą* część całego lądu, ale które zaledwie posiadają *setną* cząstkę owych dobrodziejstw, jakiemi Opatrzność świat udarowała! Co po szesnastu tysiącach mil kwadratowych guberuji Archangielskiéj, zaludnionych zaledwie dziesiątą częścią ilości mieszkańców saméj stolicy Anglji:; co po tych niezmierzonych jałowych przestrzeniach syberyjskich, w których żyć niepodobna, które garstki wpół dzikich mieszkańców wyżywić nie mogą? rozległa Rossja — nie z jednéj jéj mieściny, podług dowcipnego wyrażenia się najulubieńszego jéj pisarza, choć przez całe trzy lata możesz jechać bez ustanku, i do żadnego z przyległych obcych krajów nie dojedziesz. Ależ ten ogrom przestrzeni, nie bogaci ją, owszem uboży raczéj. Piotr 1-szy zwykle mawiał: „zbierzcie mi wszystkich Rossjan na przestrzeni jednego tylko Pomorza nadbałtyckiego, a ja z Rossji Hollandję utworzę. Dla Rossji, bezwątpienia, nie do pary faworytka jéj reorganizatora,—nigdyby się też ona nie stała Holandyą, jak kolos granitowy nigdy się w marmurowy posążek nie da zamienić; jednakże Piotr miał słuszność za sobą, niezaprzeczoną bowiem jest to prawdą, że ogrom obszarów Rossji *w obecnym ich stanie* bardziéj szkodliwym, niż pożytecznym jest dla niéj.

Atoli okoliczności odmieniają się, lub mogą się zmienić.

Od piérwszego ukazania się swego na świecie, człowiek rozpoczął nieskończone i zacięte bojowanie z przyrodzeniem. Od chwili, kiedy po raz piérwszy rozpoczął swe życie na ziemi, szereg dni jego istnienia był nieustannym szeregiem walk z otacza-

jącym go światem i, bezwątpienia, niejednokrotnych tryumfów nad nim. Jednakże te walki długo nie mogły sciągnąć skutków dość ważnych: owe tryumfy nie przynosiły przewidywanych owoców, i jakkolwiek człowiek trwał ciągle w swych usiłowaniach, główne zagadnienie jego czynności— pokonanie przestrzeni — przez cały czas było nierozstrzygnięte. Czy to kopał kanały, czy mosty budował, czy wyprowadzał drogi bite — trudy jego mało przykładały się do osiągnienia żądanego celu; zawsze był jeszcze niewolnikiem ziemi, na któréj mieszkał. W ostatnich dopiéro czasach, wsparty nauką, wystąpił do stanowczéj walki z przyrodzeniem — i oto usiłowania jego najzupełnieiszém zwycięztwem uwieńczone zostały. Środkiem tego zwycięztwa była — droga żelazna, zdobyczą — zniesienie przestrzeni.

Jakoż bacznie zważywszy rzecz całą, któż tego nie przyzna, że nowowynaleziony przez człowieka sposób przebywania przestrzeni, powinien wywrzeć z czasem jeden z najważniejszych przewrótów na kuli ziemskiéj. Powiadamy — z czasem, dla tego, że dotychczas prawdziwy rezultat budowania żelaznych kolei nie całkiem się jeszcze wyświecił. Nie zapomnijmy, że sieci tych dróg pokryły dotąd te tylko prowincje krajów, które już przedtém korzystały z dobrodziejstw ułatwionych środków kommunikacij wodnych i lądowych, a zatém mogły jedynie przyłożyć się ku powiększeniu i rozwinieniu działalności handlowo-ekonomicznych, które już piérwéj istniały, ztąd tcż przewrót nie mógł być widocznym. Inne wcale okażą się skutki, skoro sieć kolei żelaznych poprzerzyna przestrzenie prowincij naszych. Nie pod względem tylko handlowym przyniosą im wielkie korzyści; obudzą kraj z letargu, w którym był pogrążony mimowoli w ciągu wieków, rozbudzą w nim wewnętrzne życie i czynne krzątanie się około siebie.

Nie możemy przeto dość wyrazić naszego życzenia, ażeby jak największa ilość dobroczynnych kolei żelaznych poprzerzynała bezgraniczne obszary Rossji. Niechaj ją pokryją w najrozmaitszych kierunkach, i przenikną do najodleglejszych prowincji. Im więcéj będzie dróg żelaznych, tém pewniéjszą otrzymamy rękojmię przyszłéj pomyślności naszéj; im więcéj pomnoży się ich sieci w różnych kierunkach środkowych gubernij cesarstwa, tém rychléj udzieli się oświata miljonom jego mieszkańców, tém pewniejszy otrzymamy środek ku okrzesaniu pogrążonéj dotąd w grubéj ciemnocie liczniejszéj braci naszéj.

(*Przew. Eko.*)

PRZEGLĄD LITERATURY KRAJOWEJ

Metamorfozy, obrazki I. J. Kraszewskiego 3 tomy in 8-vo. Wilno, nakład J. Zawadzkiego.

(*Dalszy ciąg*).

Wśród pracy i rojeń o przyszłości, ciesząc się wzajem, i wzajem krzepiąc w zwątpienia chwili, ukończyła nasza gromadka swe studja, i rozchodząc się na świat związała się słowem, że za lat dwadzieścia, spotkają się znowu, by się wyspowiadać już nie z rojeń, ale z rzeczywistości, pochwalić się plonami walki życiowéj.

I widzimy znowu zebraną gromadkę, w bogato przystrojoném mieszkaniu Albina, służba liberjowa roznosi przysmaki i wykwintne napoje, nie brak niczego dla uczty, jednéj tylko rzeczy nie staje, oto młodości i wiary w przyszłość.

Tkliwy i rzewny Albin przerobił się na gastronoma, Konrad co o świetném marzył ożenieniu—przeszedłszy rozmaite zawody, połączył swe losy z śliczną szewcówną z Łotoczka, w któréj za czasów Uniwersyteckich, wszyscy się kochali po troszę—Teofil, ów poeta, złamawszy życie i roztrwoniwszy jego zasoby na fraszki, trafił w końcu do zbawiennego portu, zamknął na klucz bujną fantazją, a wiek obciął jéj skrzydła. Serapjon idąc w imię prawd Ewangieliczki, przebolawszy wiele, znalazł wytchnienie pod suknią zakonną. Longin, ów zdobywca świata, zjawił się na zebranie bez butów, z nienawiścią w piersiach, i z nałogiem pijaństwa, koniecznym wynikiem zawiedzionego egoizmu, co nie umie szukać pociechy, w krynicy wiary. Cyryl, ów spokojny bibljoman, znalazł nagrodę swego poświęcenia dla innych zabaczając o sobie— znalazł żonę Anioła, co mu wraz z fortuną szczęście i spokój do domu wniosła; a jednak tęsknił do swéj izdebki na poddaszu, z dreszczem pożądliwości patrzał na każdą starą książkę, bo lata nie wyleczyły go z bibljomanji, a sumienie nie pozwalało za pieniądze żony, dogadzać swéj namiętności.—Stary Baltazar utonął zupełnie wśród kłopotów codziennego żywota i mimo praktycznego poglądu, najniepraktyczniejszym był w życiu—Jednego Jordana brakło, a chociaż Jordan opowiedział już historją—toć i to niepocieszyło zebranych. Wpośród zastawionéj uczty, brakło najgłówniejszego współbiesiadnika, brakło wesela i młodości. Na wniosek Teofila już późno w noc, wyszli pożegnać ulice miasta, do których tyle się wspomnień uroczych przywiązało.

Gdy tak wędrując stanęli nad Wilją i tam ostatni jeszcze toast wznowili, na cześć przeszłości, przy bladém świetle księżyca spostrzegli jakąś postać nad brzegiem, a jakby wtór wzniesionemu toastowi, odpowiedziało złowieszcze pluśnięcie wody, postać owa znikła.

Rzucili się ratować— i w topielcu poznali Jordana Hruszkę, co się jeden nie stawił, po latach dwudziestu na koleżeńskie zebranie.

Ostatnie to rozwiązanie dramatu życiowego ciężkie na wszystkich zrobiło wrażenie, wracali więc nad ranem złamani, prowadząc biednego, nieprzytomnego Jordana. Teofil szepnął: »do kościoła,« skierowali się wszyscy, oprócz Baltazara, ku Bernardynom i właśnie, gdy wchodzili w podwoje świątyni, dzwonek od zakrystji, odezwał się potrzykroć i ksiądz wyszedł ze Mszą Świętą. Księdzem tym był Serapjon. (*x*)

WIADOMOŚCI BIBLIOGRAFIJNE.

W Krakowie wyszły trzy kalendarze: »Kalendarz katolicki,« Illustrowany» Kalendarz Wildta« i Kalendarz Czecha. Czwarty kalendarz »ścienny« wyszedł z litografji Czasu. W drukarni Czasu wyszła przez Ludwikę Leśniewską napisana »historja polska dla dzieci,« zebrana w krótkości z małemi objaśnieniami geografji i żywotami niektórych świętych i bohaterów Polski, — cena 12 złł. p.— Tamże wydano broszurę p. t. »Wąsy,« pod względem przyrodzonym, ekonomicznym, estetycznym politycznym i fizjologiczno-lekarskim Leona Żułowskiego, Znachara (lekarza?) w obwodzie sądeckim. Nakładem Wildta wyszedł: »Przewodnik« dla zwiedzających Żupy Solne w Wieliczce. W osobném odbiciu dodatku Czasu wyszedł poemat Lorda Bajrona: »Wyspa,« czyli Chrystjan i jego towarzysze, w przekładzie Pajgerta. Do wiadomości bibliografijnych z Krakowa, zaliczyć musimy, że od N. roku wychodzić będzie nowe tygodniowe czasopismo: »Ognisko,« redagowane przez Walerego Wielogłowskiego. Pismo to zajmie się szczególniéj przemysłowemi i handlowemi interessami kraju, przy niém ma istnieć dom komissowy, mający na celu ułatwienie handlowych stosunków w kraju i za granicą. Pod prasą ma być komedja F. Wężyka »I ja także«.

U Czecha wyszedł 3 tom »Historji wymowy w Polsce« p. Karola Mecherzyńskiego. We Lwowie wyszedł »Haliczanin,» Kalendarz na rok 1860, zawierający w części dodatkowéj uwagi Stanisława Rudnickiego o podniesieniu rolnictwa w kraju naszym. Krótki opis czynności drenowania przez Wyszomirskiego; nauka urządzania owocarni, czyli składów na owoce zimowe, o pszczołach i hodowli przez J. Sikorskiego. W części literackiéj znajdujemy: Roskolnicy, p. Romana Zmorskiego; Klasztory Koptów w pustyni Nubijskiéj; Stefan Czarnecki, p. Juljana Bartoszewicza; Piérwsze odczarowanie, powiastka humorystyczna przez I. D. Oddział poezji zawiera między innemi piękny przekład z Goethego: Piérwsza noc Czarownic,— przez Rom. Zmorskiego.

Wyszedł I. tom dzieła p. t. »Nauka dla pasieczników,« przez Juljana Lubienieckiego, tom II^gi wyjdzie w marcu, przenumerata na całe dzieło (czterdzieści kilka arkuszy druku) 4 zł. r. w. a. (Jeżeli weźmiemy w uwagę, że dodano kilkadziesiąt litografowanych tablic, przekonamy się, że cena nadzwyczaj umiarkowana).

Karol Cieszewski wydaje w tomikach kilkoarkuszowych: »Czytelnię dla młodzieży,« w tomie I mamy powieść p. t. »Sierotki hetmańkie« (przedruk z Dziennika literackiego). Walery Łoziński napisał komedję w I akcie p. t. »Niebezpieczny człowiek,« która ma być przedstawioną na lwowskiéj scenie. W Cieszynie wyszła: »Katedra kujawska,« powagą, cnotą, wspaniałością imion jéj biskupów wsławiona, napisana przez księdza Kassjana Korczyńskiego franciszkana, kaznodzieję katedralnego krakowskiego r. 1767, a teraz na nowo przedrukowana, czcionkami i nakładem Karola Prochaski, kięgarza i drukarza w Cieszynie.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Rozpoczynając ten nowy dział pisma naszego, winniśmy czytelnikom naszym, parę słów wstępnych, mających na celu wyjaśnienie, w jaki sposób będziemy tę gałęź naszéj pracy prowadzić, oraz wykazanie powodów, które nas do wybrania téj drogi zmusiły.

Przy olbrzymio rozwiniętéj działalności pism czasowych tak krajowych, jako też i zagranicznych, treściwe sprawozdanie z prac w każdém przynajmniéj ważniejszém piśmie zawartych, byłoby niepodobieństwem, chyba musielibyśmy, dla wązkich ram pisma naszego, ograniczyć się spisem artykułów, co wedle naszego zdania nie byłoby nader zajmującém i słuszniéj pod dział bibliografji wchodzić powinno. Dla tego więc postanowiliśmy czerpać z rozmaitych gazet i pism perjodycznych tak krajowych jako też i zagranicznych wiadomości lżne, mogące żywo obchodzić czytelników naszych, nie trzymając się żadnego systematycznie z góry zakreślonego porządku, gdyż zdaniem naszém, dział takowy jako odzwierciedlenie chwili życia, w najróżnorodniejszych jego objawiach, nie da się ująć w metodyczne karby, chyba kosztem treści i zajmującéj formy.

Mieliśmy tu głównie na względzie zamieszkałych na wsi czytelników pisma naszego, kędy niepodobieństwem jest prawie, zgromadzić znaczną liczbę dzienników. Jedyném naszém żądaniem, by przez wprowadzenie takowych sprawozdań do pisma naszego, mogło ono choć w części zastąpić inne gazety, utrzymywanie bowiem kilkunastu na raz dzienników, znaczne pociąga za sobą koszta i byłoby przeto niepodobném a przynajmniéj uciążliwém, dla większéj części mniéj zamożnych czytelników.

—

— P. Apolinary Kątski w N. 8-mym Gazety Warsz. zamieszcza odezwę do *zacnych rodaczek*, w któréj jako dyrektor Instytutu muzycznego, przemawia w sprawie, powierzonego swojemu przewodnictwu zakładu, który jako *instytucja obywatelska krajowa*, musi się udawać do ofiar prywatnych, nie mając innych stałych funduszów. Czujemy się obowiązani powtórzyć odezwę P. Kątskiego: *»by wieniec spleciony z kwiatów cnót i poświęcenia naszych rodaczek, mógł się wznosić zawsze nad tą instytucją, jako błogosławieństwo matki, nad swém dziecięciem.*

— Czas podaje nam wiadomość pod datą 7 stycznia, o nowéj żniwiarce księdza Podlaszeckiego, proboszcza z Jasiennicy. Narzędzie to, o którego wartości już po kilkakroć spotykaliśmy sprawozdania w témże piśmie, odznacza się zadziwiającą prostotą swéj budowy.

— Piszą do nas z Petersburga, że p. Aleksander Batowski, napisał życiorys Walentego Skorochoda Majewskiego. Obszerna ta rozprawa ma być drukowaną w Petersburgu w piśmie zbiorowém polskiém.

— W Czortkowie w Galicji, w głębi ziemi na 5 sążni, znaleziono szkielet Mamuta. Kieł, na który naprzód natrafiono, połupano, gdyż go wzięto za patyk drewniany. Resztę tego zwierza przedpotowego ocalono i odkopano z ostróżnością. Część zęba pozostała ma 2 stopy długości a 6 cali obwodu. Jabłko kolana jest tak wielkie, jak głowa ludzka; żebra i wszystkie kości są olbrzymich rozmiarów. Wykopalisko to przesłano do gabinetu historji naturalnéj w Wiedniu.

— Czas krakowski, w korespondencji ze Lwowa, umieszcza następną pocieszającą wiadomość, wskazującą, że obywatele zaczynają myśleć o wydobyciu się z rąk niemiłosiernych lichwiarzy. Korespondent tak mówi: «Dowiaduję się, iż w obwodach samborskim, stryjskim i przemyskim zawięzuje się spółka obywatelska pod przewodnictwem Wal. hr. T. z bardzo znacznym funduszem zakładowym, mająca na celu ułatwienie sprzedaży ziemiopłodów gospodarzom wiejskim, oraz udzielenie potrzebującym kredytu na takowe. Będzie to podobno rodzaj banku rolniczego, coś nakształt obywatelskiego domu komissowego w Płocku, którego istnienie w krótkim czasie tyle się okazało pożądane i użyteczne. Spółka samborska ma podobno zamiar zakupować u producentów, na własną rękę ziemiopłody, mające w większych ilościach odbyt za granicą, mianowicie: pszenicę, wódkę, wełnę i konicz, na inne przedmioty będzie udzielać pożyczki gospodarzom. Zbawienny to pomysł, jeżeli przyjdzie do skutku. Byłaby to emancypacja z pod jarzma lichwy, gniotącéj u nas obecnie ziemię i pracę.» Szczęść wam Boże w tak pożytecznym zamiarze!

— Niedawno wyszło w Paryżu dzieło pod tytułem; «*Monarchja francuzka w osiemnastym wieku*» przez hr. Louis de Carné (La monarchie francaise au dix — huitième siècle). Podobnych dzieł, w którychby historyczną prawdę nie poświęcono na ofiarę zasad i dążeń politycznéj partji, we Francji bardzo nie wiele widzieliśmy w latach minionych; dziś uczeni wchodzą na inną drogę, zaczynają się na serjo uczyć historji, i nie lekceważą prawdą historyczną. Hr. Louis de Carné i w poprzednich swych pracach zupełnie z innéj strony dał się poznać publiczności. Dzieło przez nas wymienione jest jedną z sumienniejszych prac historycznych.

— Serb zamieszkały w Wiedniu, Mojżesz Pajez w osobnéj broszurze ogłasza projekt *powszechnego języka pisanego*. Powaga i skromność cechują pracę jego, noszącą tytuł *Pasigrafja*. Pajez może zanadto wiele obiecuje ze swego wynalazku, ale trudno jednakże zaprzeczyć, aby w pewnych okolicznościach on nie przyniósł korzyści, np. przy przesyłaniu depesz telegraficznych. Wynalazca proponuje zamiast liter użycie cyfr arabskich i przytacza na poparcie przykłady z języka francuzkiego, niemieckiego, serbskiego, greckiego i węgierskiego. Przyjąwszy ten systemat, należałoby ułożyć słowniki pasigraficzne. Różnica w budowie zdań (sintaxis) różnych języków jest nieprzebytą tamą dla rozleglejszego użycia powszechnego pisma; ale w przesyłaniu depesz telegraficznych, które często do hieroglificznéj streszczają się zwięzłości, byłoby nader korzystne; uniknęlibyśmy mnóstwa omyłek, wynikających z przekładu.

— W drukarni rządowéj w Wiedniu, robiono próby z zastosowaniem elektryczności przy drukowaniu. Sposób ten ma być wielce użytecznym do przebijania starych druków.

— Na dniu 1 Stycznia 1860 r. miało miejsce w Warszawie pięćdziesiąte przedstawienie *Halki* Moniuszki. Teatr był przepełniony, z zapałem przyjmowano ten znakomity utwor naszego mistrza.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

Londyn, *Z końca Grudnia.*

Korrespondencja z jakiegoś miejsca, a szczególnie z miejsca tak pod wielu względami stojącego wysoko, jak stolica W. Brytanji i Irlandji, nie może czepiać się szczegółow przedmiotu swojego;—powinna pokazać go czytelnikowi w ogólnych zarysach i to w tak ogólnych, żeby czytelnik zobaczył tylko tło onego, niby płótno wyciągnione na ramach i postawione na sztaludze, na którém malarz węglem dopiéro rzucił pierwsze linije konturowe. Wytłómaczę się, dla czego tak powinno być, a dla wytłómaczenia się skorzystam z porównania, które mi się nawinęło pod pióro.

Ktoś, pátrząc się na gołe płótno, na ramach i sztalugach, nie wie jeszcze jakim ono pokryje się obrazem, ale wie, że będzie obraz, to jest wie, że z płótna żaden inny, tylko malarski zrobiony będzie użytek,— że nie na firanki, ani na ścierki, ani na prześcieradła pójdzie ono, ale przemówi z niego życie sztuki, a przemówi w ten sposób, iż wywrze pewne wrażenie na wyobraźni ludzkiej; jeden się niém zachwyci, drugiemu się tylko podoba, trzeci wyśmieje: będą o niém sądzić, będą ważyć złe i dobre strony — może... stanie na czele szkoły, wywoła naśladowców.

Owoż, z tém „może“ na myśli, zasiadam do korrespondencji, i dla tego chcę z niéj uczynić tło. A niech nikt—broń Boże!—nie myśli, że mnie się zdaje, iż stworzę szkołę korrespondencką... O! nie o to rzecz chodzi... Ale na tle téj korrespondencji urośnie obraz Anglji, któréj przyszłość kapaniną, rys po rysie, będzie się uwydatniał i uwydatniał. Jeżeli przyjdzie do tego, że mi się uda dobrze ów obraz skréślić, że wyjdzie z pod pióra zachwycająco, to znaleźć się mogą naśladówcy obrazu, którzy nie moje pisanie, ale to o czém piszę biorąc za wzór, poczną w Polsce anglezować się nakształt Anglików. A że ja bynajmniej sobie tego nie życzę, więc muszę uwyraźnić dobrze tło, naciągnąć należycie płótno, aby każdy dokładnie znał naprzód przynajmniéj rozmiary obrazu.

Anglja stoi w przednim szeregu ucywilizowanych narodów... Wahałem się nad tém, czy powiedzieć: »na czele«; lecz chwilka namysłu rozbroiła moje skrupuły. Tak... Anglja w piérwszym szeregu stoi na czele, dla tego: że potrafiła ona podbić zdobycze cywilizacji i rozporządza niémi podług własnéj nieprzymuszonéj i niekrępowanéj woli, radząc się potrzeb swoich gustów, a nawet fantazji. Bierze, co jéj potrzeba lub podoba się; odrzuca—co jéj nie służy. Umie wybrać i dobrać— słowem: przedstawia się ona, jako naród dojrzały, i na całym obszarze starego świata ona jedna dojrzałością pochwalić się może. Samo przez się rozumie się, że dojrzałość tu jest względną i Anglja nie stanęła jeszcze— ona idzie— i ma metę w przyszłości; ale idzie, o własnych siłach, kieruje w własnym rozumem i zdaje sobie sprawę z każdego kroku; a co więcéj—stała się pod wielu względami normą, do któréj inne przymierzają się narody. Stanowisko więc jéj jest arcypoważne i pełne moralnego znaczenia, i takiego, które wystrzela wpływami na wszystkie strony i pod rozmaitemi, po za Anglją, objawia się postaciami. (*d. c. n.*)

Kraków, *29 grudnia 1859 r.*

Łatwo dzisiaj pisać z Krakowa, byleby nie o nowym Krakowie, który jest pokrowcem starego, nie w jednéj chwili, nie w jednym roku, nie w jednym czasie, a nawet nie w jednym wieku sklejonym. Wiadomo, że ziemiańsko-rycerski żywot przodków naszych nigdy się stale do miast nie wiązał. Nic dziwnego przeto, że i stary gród Piastów i Jagiellonów od dawnych wieków do obywatelstwa swego przyjmował cudzoziemców. Zgodzi się ze mną każdy na to, że wpływowi powietrza naszego wielką należy przyznać potęgę, wszakże on nie jednego człowieka, nie jedną rodzinę obcą do uczuć, zasług i poświęceń się w sprawach krajowych powiódł. Jednakże i o tém zapominać nie nuży, że krew obca i w naszym grodzie oddziaływała, a w osobach i rodzinach niektórych, przeważnie tylko do zarobkowego życia powołanych, nie zrzekła się ze wszystkiém germańskiego pochodzenia, i przetrwała do nówszego i najnówszego równoplemiennego napływu. Dzisiaj nowi i dawni przybysze niemieccy w jednym odzywają się chórze i najbardziéj humanitarném ich godłem jest: Leben und leben lassen. I pewną to jest rzeczą, że Niemcy żyć zarobkowo obok siebie nikomu niewzbraniają, byleby się niepoważał środka mieć za środek i nie pragnął zysków, niedających się na pieniądz obliczyć. Od 1846-go, a bardziéj od 1853-go powiększyła się ludność krakowska napływem urzędników, wojska, restauratórów, kelnerów, szynkarzów i t. p. Domy i mieszkania podrożały a na ulicach znać więcéj porządku. Wszystkie pozory mówią za tém, że się miasto dźwignęło. Kto jednakże zna naturę przemysłu wiedeńskiego,

a ten ciśnie się do nas,—z pewnością twierdzić może, że jak pod jego wpływem nie dźwignął się przez kilkadziesiąt lat Lwów i wszystkie miasta na trakcie z Krakowa do Brodów i Czerniowiec leżące, tak i Kraków rzetelnie się nie dźwignie; że jak galicyjskie miasta gniazdowego obywatelstwa zupełnie się pozbyły, tak go się pozbędzie i Kraków, że jak tam prawie wszystko żyje z dnia na dzień i wszystko stroi się dla ludzkiego oka, tak będzie i w Krakowie; że jak tam za to, co w dzisiejszym materjalnym czasie jest najrealniejszém, to jest za pieniądze, uchwyciło żydowstwo, tak samo i tutaj uczyni. O tém, co się napomknęło, możnaby napisać obszerny ekonomiczno-polityczny traktat, ale ani go w liście pomieścić, ani was na Litwie nim zająć podobna. Gdybyśmy tutaj nie wiedzieli, że chłop mierzy, a Bóg kule nosi, tobyśmy z pewnością przepowiedzieć mogli, nawet musieli, że prędzéj czy później, czeka nas los Szlązaków. Wierząc w boską opatrzność i krzepiąc się widokiem starego Krakowa, który w całym swoim majestacie leży w sennem marzeniu pod zarysowanym przez nas pokrowcem, jasno widzimy, że idea germańska nie jest najwyższą i nie owładnie nas. Wiadomo wam zapewne, że nasza alma mater dzisiaj nawet cieniem swoim własnym nazwaną być nie może. Tém była ona za wolnego miasta; jak po piérwszéj austryjackiéj organizacji, która do szczętu urządzenia kołłątajowskie zniosła, była i jest wszechnica nasza przedrzyźnianiem się owéj, która niegdyś kształciła nieporównanych kanclerzów, znamienitych hetmanów, świątobliwych przewodników kościoła, i całą rzeszę krajowego obywatelstwa, pełnego poświęcenia. Nie twierdzę, jakoby to, czego dzisiaj w uniwersytecie uczą, samo w sobie było bez żadnego użytku; przyznaję nawet, że młodzież wstępująca do uniwersytetu po odbytym egzaminie dojrzałości, powinnaby istotnie lepiéj być przygotowaną, niż dawniejszemi laty, bo już w niższych gimnazjach niepomijają przedmiotów, które myśleniu dostarczają treści. Ależ co po tém wszystkiém, kiedy sposób wykładania przedmiotów jest dla nas zupełnie niestosownym, bo na praktyczną stronę rzeczy uwagi młodzieży nie zwraca, właśnie, jak gdyby z nas koniecznie chciano porobić niemieckich teoretyków, którzy z siebie, w sobie i dla siebie wszystko snują, a przecież będąc pod opieką jakiejsiś przychylnéj dla siebie gwiazdy, bez moralnego wytężenia i bez ruchu zewnętrznego, coraz większą zasiadają przestrzeń. Z umysłu rzekłem, że zasiadają, bo to najłatwiejsza i najmilsza dla nich pozycja, zwłaszcza przy piwie. Tutejsze towarzystwo naukowe jest niejako dalszém pasmem połączonego niegdyś z uniwersytetem Jagiellońskim. Nie przeszkadza mu nikt zajmować się nauką w oderwaniu od rzeczywistego życia, ale do tego naród nasz prawie ze wszystkich najmniéj powołamy i co w tym kierunku zrobiło się aż po dziś dzień, było pracą pojedyńczych, niejako wyjątkowych ludzi. Zdaje mi się, że krakowskie towarzystwo naukowe najpożyteczniejszém będzie, gdy zostawiwszy właściwą uprawę różnych gałęzi naukowych tym, którzy do tego zachęty nie potrzebują, w zbiorowym składzie swoim będzie się starało rezultaty nauk rozpowszechniać, w którym to celu, zamiast swoich roczników, powinnoby wydawać przynajmniéj tygodniowe pismo właściwie literackie. Jedném z głównych zadań tego pisma powinno być stanie na straży języka narodowego. Nie mogło to ujść niczyjéj uwadze, że dobry język mamy za jednę z najpiérwszych zalet każdego naszego dzieła. Jakkolwiek nie jeden ulega u nas wpływom obcych języków, jednakże nie z téj jednéj przyczyny czystość języka tyle u nas waży. Potępiliby Niemcy i Francuzi autora, piszącego obcemi zwrótami, ale ani jedni, ani drudzy nie przyznają mu innéj nad pospolitą zasługę, gdy pisze dobrze, bo tak pisać wyuczy się każdy z pomiędzy nich w szkole z gramatyki, słownika, logiki i stylistyki. Nas tylko własny duch języka dobrze pisać uczy, w tym duchu jest gramatyka, logika, słowniki i stylistyka. Nie twierdzę, że badania gramatyczne i filologiczne nam się na nic nie przydadzą; przydadzą nam się bardzo, ale powinny wnikać w samą twórczość mowy. Pochop do takich prac powinnoby dawać towarzystwo naukowe, powinnoby niemi kierować, bo pojedyńczy człowiek, zabrawszy się do nich, wnet schodzi na bezdroża, czego dosyć mamy przykładów. Nie uszło to waszéj baczności, że obie Galicje i wielkie księstwo krakowskie należały na początku 1859 r. biernie do ostatnich wypadków na zachodzie, wszak lała się tam krew naszych ziomków, braci, synów. Uczucia nasze podczas wojny zostaną niewytłumaczone. To tylko pewna i jasna, że każde czysto bierne położenie w wypadkach niemałéj wagi, choćby się najgorszych skutków obawiać nie należało, jest dla serc czułych i głów myślących bardzo gnębiącém. Po owych głównych wypadkach wojennych zalecono szkołom gimnazjalnym używanie narodowych języków w prowincjach cesarstwa. Nie było to zalecenie wprawdzie bezwarunkowém, ależ myśmy z niego i najmniejszéj nie odnieśli korzyści. Nie wątpię, że gdyby była większa liczba professorów zalecenie Najjaśniejszego Pana w czyn dokonany zamieniała, toby urzędnicy nie mogli byli iść w brew wykonaniu woli Cesarskiéj. W późnéj jesieni udało się było dwóch tutejszych akademików do p. ministra oświecenia i kultu z prośbą, o uczynienie języka polskiego wykładowym w uniwersytecie Jagiellońskim. Było to bez skutku i z nieprzyjemnością dla nich. W tym kierunku chciało i towarzystwo naukowe poczynić stosowne kroki, ale mu na ostatniém ogólném nadzwyczajném posiedzeniu przez komisarza rządowego zakazane zostało nad niemi obradowanie. Po wrażeniach, jakie te wypadki na nas zrobić musiały, z przyjemnością dowiadujemy się z *Czasu* (nr. 297 z 28-go grudnia r. z.), że urzędowa Krakaer Zeitung z 27-go grudnia zamieściła w swojéj nieurzędowéj części artykuł o nowém rozporządzeniu p. ministra spraw wewnętrznych z dnia 20. grud., wydaném do prezydium tutejszego krajowego względem języka urzędowego. Tym językiem ma być polski, tak w ustnych jak piśmiennych stosunkach władz politycznych ze stronami prywatnemi, w przesłuchiwaniu świadków, biegłych i obwinionych przed władzami politycznemi; w ekspedycjach urzędowych do tych stron, które podania czyniły po polsku, korespondencjach władz politycznych z gminami wiejskiemi. Toż samo postanowienie odnosi się do gmin w ich stosunkach między sobą, lub z prywatnemi osobami. Tyle z Czasu. Z pisma tego, używającego słusznie pewnéj powagi i zagranicami, wiecie, że w Krakowie rozpoczęły się rady o urządzeniu gmin, a to przy zwołaniu mężów zaufania; że we Lwowie już się zakończyły, że głosy pojedyńczych osób wciąż się jeszcze w tym przedmiocie odzywają. Z gruntu nikt jeszcze nie przypatrzył się dotychczas rzeczy, która w lada artykule ani się objąć, ani należycie wyłuszczyć nieda. Widocznym jest u nas brak studjów, odnoszących się do kwestyj rzeczywistego życia. Cesarz podpisał d. 20 grudnia b. r. nowe prawo o zarobkowości i to już przez gazety ogłaszają. Kona rok stary, że z niego nowy wykwitnie pewna; lecz czy będzie feniksem?

Grodno, *28 grudnia 1859 r.*

Poczytujemy sobie za obowiązek wspomnieć nieco o objawach życia społecznego grodzieńskiego, w roku już dobiegającym do kresu swego przeznaczenia; chcielibyśmy się czémś dobrém pochlubić, a może nam przyjdzie na niektóre rzeczy się pożalić.

Znany w historji podskarbi W. Ks. Lit. Tyzenhauz, tyle troskliwy o rozwój przemysłu, sztuk i nauk w Litwie, między licznemi, wzniesionemi staraniem jego w Grodnie gmachami, zostawił nam teatr. Ten z roku na rok chylił się ku upadkowi; przeszłe dyrekcje nie zwracały na to uwagi, lub nie umiały wynaleźć środków ku jego podźwignieniu; słowem, nikt się nie krzątał o jakie takie podtrzymanie owéj budowy. Jeszcze lat kilka obojętności, a runąłby teatralny gmach, jak wiele innych w Grodnie, które wyparte z kolei, jaką im przeznaczyły zamiary założyciela, zębem czasu skruszone, runęły, a dziś i śladu po nich niema; na miejscu fabryk pasów polskich, figurują kapusta i ogórki, wynagradzające obfitym plonem trudy ogrodników—przybłędów. W tym zaś (to jest 1859), jakoby za poruszeniem przez jakąś wróżkę laski czarnoksięzkiéj, powstał z grożącéj ruiny teatr i ukazał się oczom widza odświeżony i wystrojony, jak modny elegant; ocieplony i oświecony, jak sala balowa,—słowem przerobiony z gruntu a gustownie, z wygodą dla sceny i widzów. Głównie rzecz można Grodno zdobyło się na teatr, rzetelném współczuciem dla sceny tutejszéj p. gubernatora Szpejera i gorliwém zajęciem się nią i krzątaniem się troskliwém p. Szpilewa kapitana inżynierów, a wspaniałe dary kupców rossyjskich pp. Skwarcowa i Weśnina, boć piérwszy ofiarował 1,750, a drugi 1,000 r., oraz datki miejscowych urzędników i officjalistów zarządu drogi żelaznéj, złożyły niezbędny sposób na restauracją, któréj czynnie przewodniczyli pp. Szpilew i Jahołkowski architekt. Niektórzy z lubowników sceny, uzdolnieni w rysunku, z poświęceniem swojego czasu i trudów, pośpieszyli z ofiarą wymalowania nieodbicie potrzebnéj dekoracji, dwaj zaś młodzi tutejsi urzędnicy pp. Onichimowski Konst. i Pliszczenko, największą część pracy podjęli i z dobrowolnego zadania wywiązali się zwycięzko.

Pod przewodnictwem znanego a utalentowanego artysty p. Linkowskiego, utworzyło się stałe towarzystwo dramatyczne, i w piérwszych dniach grudnia rozpoczęło przedstawienia, na które publiczność licznie się zgromadza.

Złośliwi lub może tylko niewyrozumiali, widząc tymczasowie w Grodnie przebywających współubieganie się z tak sowitemi datkami na restauracją teatru, widząc wielu miejscowych niezamożnych mieszkańców, skwapliwie niosących swój wdowi grosz dla dobra ogółu, gdy mimo wyczekiwania żaden głos nie doszedł o ofiarach na ten cel ze strony obywateli ziemskich, radzi obwiniać ich o obojętność dla sceny narodowéj. Zbyt boleśném byłoby przypuszczać, że obywatelstwo, które z obowiązku moralnego, powinno stać w kraju na czele rozwoju umysłowego i materjalnego, ma współczucie tylko dla francuzów i niechętnych zawsze ku nam niemców; że w czasie swoich zagranicznych peregrynacji tam pełną garścią sypie pieniądze, a na ojczystym gruncie, ma skurczone dłonie. Nam się jednakowo zdaje, że szlachta gub. grodzień. przekonana zapewne, że bez wsparcia rządów, lub też miast, albo obywateli-mecenasów, żaden i nigdzie teatr do doskonalszego rozwoju nie doszedł, powodowana obywatelskiém uczuciem, przy pierwszéj przyjaznéj chwili, obmyśli dostateczne środki do stałego utrzymania teatru w Grodnie, zabezpieczenia bytu artystów i emerytury dla wysłużonych, lub też potrzebujących wsparcia, z powodu straty zdrowia styranego w pracy na scenie. Nie przesądzajmy zbyt skoro, nie rzucajmy kamieniem obrazy na obywatelstwo; przyszłość okaże skutki, a wtenczas uchylimy głowę przed zacną gorliwością obywatelską. (*D. c. n.*)

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

1. Виленское губернское особое о земскихъ повинностяхъ присутствіе симъ объявляетъ, что въ Виленской казенной палатѣ 4 Февраля 1860 года будутъ производиться изустные торги, съ узаконенною чрезъ три дня переторжкою, съ допущеніемъ присылки или подачи къ торгамъ объявленій, въ запечатанныхъ пакетахъ, на отдачу въ содержаніе земской почты, по Ошмянскому уѣзду, въ трехлѣтіе съ 1860 г. Почему желающіе взять сей подрядъ, благоволятъ явиться съ узаконенными залогами и со всѣми документами, требующимися по закону отъ лицъ входящихъ въ обязательство съ казною.— Кондиціи по этому подряду будутъ предъявлены въ казенной палатѣ. Января 5 дня 1860 года.

Дѣлопроизводитель *Бѣлявскій.* (20)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

1. Wileński gubernjalny osóbny o ziemskich powinnościach urząd, niniejszém ogłasza, że w Wileńskiéj izbie skarbowéj d. 4 lutego 1860 r. będą się odbywały targi słowne, ze zwykłym przetargiem, z prawem przysyłania lub podawania na targi objawień w konwertach zapieczętowanych, na oddanie w dzierżawę poczty ziemskiéj w Pow. Oszmiańskim, na trzy lata od 1860 roku. Życzący podjąć się tego podradu, zechcą przybyć z przepisanemi prawem ewikcjami i ze wszystkiemi dokumentami, jakich prawo wymaga od osób, wchodzących w zobowiązania się ze skarbem.— Warunki tego podradu tyczące się, będą okazane w izbie skarbowéj. Dnia 5 stycznia 1860 roku.

Sekretarz *Bielawski.* (20)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

ГЛАВНОЕ ОБЩЕСТВО РОССІЙСКИХЪ ЖЕЛѢЗНЫХЪ ДОРОГЪ.

20 Января (1 Февраля) 1860 г., въ управленіи общества находящемся въ С.-Петербургѣ на итальянской улицѣ въ домѣ Гамбса, будутъ производиться торги, на поставку баластнаго матерьяла и укладку рельсоваго пути по 3 отдѣленію С.-Петербурго-Варшавской желѣзной дороги (отъ Мергажеръ до гор. Варшавы) на протяженіи 313 верстъ.

Лица желающіе участвовать въ торгахъ, могутъ получать всѣ необходимыя свѣдѣнія и кондиціи, а также и форму объявленія, ежедневно кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, отъ 2 до 5 часовъ по полудни:

1) *Въ С. Петербургѣ*, въ главномъ секретаріатѣ общества до 18 (30) янва ря включительно.

2) *Въ Варшавѣ*, въ канцеляріи главнаго инженера г. Гриля до 11 (23) января включительно.

3) *Въ Вильнѣ*, въ канцеляріи главнаго инженера г. Ванъ-Бларенберга до 11 (23) января включительно.

Объявленія желающихъ участвовать на торгахъ должны быть написаны по формѣ установленной управленіемъ общества, находящейся въ упомянутыхъ мѣстахъ.

Каждое объявленіе должно быть сопровождаемо квитанціею о представленіи залога въ 20,000 р. с. въ кассу общества въ С.-Петербургѣ или къ банкирамъ Френкелю въ Варшавѣ или Гейману въ Вильнѣ.

Общество въ отношеніи залоговъ принимаетъ тѣ же правила, какія существуютъ для казенныхъ подрядовъ.

Объявленія къ которымъ не приложена квитанція въ представленіи залога въ одно изъ указанныхъ мѣстъ, считаются недѣйствительными.

Объявленія съ квитанціями должны быть представляемы въ запечатанныхъ конвертахъ съ слѣдующей надписью:

Въ совѣтъ управленія главнаго общества россійскихъ желѣзныхъ дорогъ.

въ С.-Петербургѣ.

Объявленіе г. N къ торгамъ на баластный матеріалъ и укладку рельсовъ въ 3 отдѣленіи отъ Мергажеръ до Варшавы.

Объявленія должны быть поданы въ Вильнѣ и Варшавѣ въ канцеляріи главныхъ инженеровъ до полудня 11 (23) января, въ С. Петербургѣ въ главный секретаріатъ общества до 2 часовъ по полудни 20 января (1 февраля) 1860 года.

Работы будутъ отданы тому изъ торгующихся лицъ, предложенія котораго будутъ наивыгоднѣйшія, и вмѣстъ съ тѣмъ представятъ болѣе обезпеченія въ успѣшномъ и хорошемъ производствѣ работъ.

Рѣшеніе совѣта управленія будетъ объявлено главнымъ директоромъ, лицу за кототымъ утверждены работы, и которое обязано въ теченіи 3-хъ дней представить гербовую бумагу для написанія контракта.

На другой день послѣ торговъ, квитанціи о залогахъ непринятыхъ предложеній, будутъ возвращены по принадлежности въ С.-Петербургѣ изъ главнаго секретаріата общества, или отправлены къ г. Грилю въ Варшаву и г. Ванъ-Бларенбергу въ Вильно, если залоги были внесены въ этихъ городахъ.

Съ разрѣшенія совѣта управленія
главный секретарь *Егоровъ.*

Печ. позв. Вильно 24 Декабря 1859 г. Цензоръ
А. Мухинъ. (467)

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

GŁÓWNE TOWARZYSTWO ROSSYJSKICH DRÓG ŻELAZNYCH.

Podaje się do wiadomości, iż dnia 20 stycznia (1 lutego) 1860 r., w radzie administracyjnéj towarzystwa, przy ulicy Italiańskiéj w domu Gambsa, odbywać się będzie licytacya na roboty, wykonać się mające na linii z St. Petersburga do Warszawy, między wsią Mergażery a Warszawą na przestrzeni 313 wiorst, a mianowicie na nawiezienie ballastu i ułożenie relsów.

Przedsiębiercy życzący mieć udział w licytacyi, będą mogli powziąć bliższą wiadomość, tak co do wzorów samejże deklaracyi, jako też co do cen ustanowionych kosztorysów i warunków obowiązujących, codzień oprocz dni niedzielnych i świątecznych, od godz. 2-éj do 5-éj po południu:

1) *W St. Petersburgu,* w głównym sekretaryacie towarzystwa do 18 (30) stycznia włącznie.

2) *W Warszawie,* w biórze głównego inżeniera p. Grilla do 11 (23) stycznia włącznie.

3) *W Wilnie,* w biórze głównego inżyniera p. van-Blarenbergha do 11 (23) stycznia włącznie.

Deklaracye współubiegających się, powinne być napisane stosownie do wzorów zatwierdzonych przez radę administracyjną i złożone w wyżéj pomienionych miejscach.

Do każdéj deklaracyi ma być dołączone świadectwo o złożonéj kaucyi w ilości 20,000 r. sr., bądź w kassie towarzystwa w St. Petersburgu, bądź u p. Frenkela bankiera w Warszawie, bądź u p. Hejmana bankiera w Wilnie.

Wszelka deklaracya do któréj nie będzie dołączone świadectwo o złożeniu kaucyi odpowiednéj, będzie odrzuconą.

Główne towarzystwo rossyjskich dróg żelaznych, przyjmować będzie wszelkie kaucye, jakie są dozwolone przez rząd przy targach na roboty skarbowe.

Deklaracye i świadectwa tyczące się kaucyi, pominne być przedstawione w kopertach zapieczętowanych z następnym nadpisem:

Do rady administracyjnéj głównego towarzystwa rossyjskich dróg żelaznych.

W St. Petersburgu.

Deklaracya p. N. do licytacyi na nawiezienie balastu i położenie relsów w 3-m oddziale ad Mergażer do Warszawy.

Deklaracye mają być złożone w Wilnie i Warszawie w biórach głównych inżynierów przed 11 (23) stycznia 1860 r. przed południem, w St. Petersburgu zaś w głównym sekretaryacie towarzystwa do 20 stycznia (1 lutego) przed 2-ą po południu.

Roboty przysądzone będą temu ze współubiegających się, który poda najkorzystniejsze warunki i przedstawi największą pewność co do dobrego wykonania robót.

Osoba któréj roboty przysądzone zostaną, zawiadomioną będzie przez głównego dyrektora o decyzyi zapadłéj w radzie administracyjnéj i obowiązaną będzie w przeciągu trzech dni po otrzymaniu tego zawiadomienia złożyć w głównym sekretaryacie towarzystwa papier stęplowy potrzebny do zawarcia kontraktu.

Nazajutrz po odbytéj licytacyi, świadectwa o złożeniu kaucyi dołączone do deklaracyi nie przyjętych, będą zwrócone osobom interessowanym w głównym sekretaryacie towarzystwa, jeśli takowe były złożone w St. Petersburgu, lub odesłane do p. Grilla w Warszawie i p. van-Blarenbergha, w Wilnie, dla oddania tym którzy je złożyli w tych dwóch miastach.

Z upoważnienia rady administracyjnéj
główny sekretarz *Jegorow.*

2. (467)

---

2. На Антоколѣ, вблизи Сапѣжинскаго сада, отдаются въ наемъ въ домѣ г. Скварковскаго подъ N. 1412 двѣ комнаты съ улицы, и одна со двора съ перегородкою, англійскою кухнею, погребомъ, конюшнею и сараемъ. О цѣнѣ можно узнать у владѣльца дома. (6)

2. Na Antokolu w pobliżu ogrodu po-Sapieżyńskiego jest do wynajęcia mieszkanie w domu JP. Skwarkowskiego, pod N. 1412 od ulicy dwa pokoje, a w dziedzińcu jeden pokój z przepierzeniem i z kuchnią angielską, sklepem, stajnią i wozownią; o cenie można dowiedzieć się u właściciela tego domu. (6)

---

3. Въ книжномъ магазинѣ М. Оргельбранда продаются *поздравительные билеты съ Новымъ Годомъ;* исполняются также по заказу *визитные билеты* (relief). Въ послѣднее время получены въ томъ же магазинѣ разнородные и самые модные сорты *почтовой бумаги,* французской и англійской. Печ. позв. Вильно 22 Декабря 1859 г. Цензоръ
П. Кукольникъ. (463)

3. W Księgarni M. Orgelbranda nabyć można *Biletów z powinszowaniem N. Roku;* wykonywają się też na zamówienie *Bilety wizytowe* sucho (relief) wyciskane i sztychowane z czarném odbiciem.— Temi czasy otrzymano w pomienionéj księgarni najróżnorodniejszy i najmodniejszy *papier listowy.* francuzki i angielski. (463)

ЛАВНОЕ ОБЩЕСТВО РОССІЙСКИХЪ ЖЕЛѢЗНЫХЪ ДОРОГЪ.

13 (25) января 1860 г. въ управленіи общества находящемся въ С.-Петербургѣ на итальянской улицѣ въ домѣ Гамбса, будутъ производиться торги, на построеніе станціонныхъ и локомотивныхъ зданій, вагонныхъ сараевъ, резервуаровъ и жилыхъ домовъ, по 3 отдѣленію С.-Петербурго-Варшавской желѣзной дороги (отъ Мергажери до г. Варшавы на протяженіи 313 верстъ).

Подрядъ на эти работы раздѣленъ на три части.

1 часть, заключаетъ всѣ исчисленныя постройки отъ Марцинканцевъ до Кузницы включительно.

2 часть, заключаетъ всѣ исчисленныя постройки отъ Соколки до Чижева включительно.

3 часть, заключаетъ постройки отъ Малкина до Варшавы включительно.

Совѣтъ будетъ принимать предложенія особо и на всѣ три части вмѣстѣ.

Лица желающіе участвовать на торгахъ, могутъ получать всѣ необходимыя свѣдѣнія и кондиціи, а также форму объявленія, ежедневно кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, отъ 2 до 5 часовъ по полудни.

1) Въ *С.-Петербургѣ* въ главномъ секретаріатѣ общества до 11 (23) января включительно.

2) *Въ Варшавѣ,* въ канцеляріи главнаго инженера г. Гриля до 4 (16) января включительно.

3) *Въ Вильнѣ,* въ канцеляріи главнаго инженера г. Ванъ-Бларенберга до 5 (17) января включительно.

Объявленія желающихъ участвовать на торгахъ, должны быть написаны по формѣ установленной управленіемъ общества находящейся въ упомянутыхъ мѣстахъ.

Каждое объявленіе должно быть сопровождаемо квитанціею о внесеніи залога въ кассу общества въ С.-Петербургѣ или къ банкирамъ: Френкелю—въ Варшавѣ и Гейману—въ Вильнѣ.

Залоговые суммы должны быть:

для 1-й части - - - - -	4,000	руб. сер.
„ 2-й „ - - - - -	6,000	„ „
„ 3-й „ - - - - -	7,000	„ „
а для всѣхъ 3-хъ вмѣстѣ -	15,000	„ „

Объявленія къ которому не приложено квитанціи въ представленіи залога въ одно изъ указанныхъ мѣстъ,—считаются недѣйствительными.

Общество, въ отношеніи залоговъ, принимаетъ тѣ же правила, какія существуютъ для казенныхъ подрядовъ.

Объявленія съ квитанціями должны быть представляемы въ запечатанныхъ конвертахъ съ слѣдующею надписью:

Въ совѣтъ управленія главнаго общества Россійскихъ желѣзныхъ дорогъ.

Въ С. Петербургѣ.

Объявленіе г. N на торги (N части) работъ построенія станціонныхъ и локомотивныхъ зданій, вагонныхъ сараевъ, резервуаровъ и жилыхъ домовъ между Мергажерами и Варшавою.

или

Объявленіе г. N на торги въ совокупности всѣхъ трехъ частей работъ построенія станціонныхъ и локомотивныхъ зданій, вагонныхъ сараевъ, резервуаровъ и жилыхъ домовъ между Мергажерами и Варшавою.

Объявленія должны быть поданы въ Вильнѣ и Варшавѣ въ канцеляріяхъ главныхъ инженеровъ до полудня 5 (17) января 1860 г., или въ С. Петербургѣ въ главный секретаріатъ общества до 2 часовъ по полудни 13 (25) января 1860 года.

Распечатаніе объявленій будетъ сдѣлано въ засѣданіи совѣта управленія членами онаго.

Работы каждой изъ 3 частей, или всѣхъ вмѣстѣ, будутъ отданы, тому изъ торгующихся лицъ, предложенія котораго будутъ наивыгоднѣйшія и вмѣстѣ съ тѣмъ представятъ болѣе обезпеченія въ успѣшномъ и хорошемъ производствѣ работъ.

Рѣшеніе совѣта управленія будетъ объявлено главнымъ директоромъ—лицу за которымъ утверждены работы и которое обязано въ теченіи трехъ дней представить гербовую бумагу въ главный секретаріатъ общества для написанія контракта.

На другой день послѣ торговъ квитанціи о залогахъ непринятыхъ предложеній, будутъ возвращены по принадлежности въ С.-Петербургѣ изъ главнаго секретаріата общества, или отправлены къ г. Грилю въ Варшаву и г. Ванъ-Бларенбергу въ Вильно, если залоги были внесены въ этихъ городахъ.

Съ разрѣшенія совѣта управленія
главный секретарь *Егоровъ.*

Печ. позв. Вильно 24 Декабря 1859 г. Цензоръ А. *Мухинъ.* (468)

1. Въ главномъ управленіи имѣніями графа Осипа Тышкевича въ Лянтваровѣ, 11 января 1860 г. будутъ производиться торги, а 14 тогоже мѣсяца переторжка на одногодичное арендное содержаніе корчемъ, по тракту отъ Вильна въ Троки, возлѣ двухъ линій желѣзной дороги Варшавской и Ковенской названные: Мурована-Вака, Уланка, Петуховъ, Рубѣжа, Видловка и Доброволя при Бутриманскомъ трактѣ; также на семъ аукціонѣ будутъ отдаваться въ аренду пустоши, мельница въ Опацишкахъ, удой коровъ Лянтваровскій и Карацишскій, да Мендзыржецкихъ казенныхъ фермъ. Желающіе участвовать въ означенныхъ торгахъ, благоволятъ явиться въ означенные дни съ благопадежными залогами въ имѣніе Лянтварово. (15)

1. Въ Свенцянскомъ уѣздѣ, въ 52 верстахъ отъ Вильны, отдается въ аредное содержаніе безбарщинный фольваркъ *Лопацишки,* принадлежащій къ имѣнію Свираны помѣщицы Ю. Гелингъ. Высѣву въ немъ $6^1/_2$ бочекъ. Ближайшія свѣдѣнія можно узнать у г. надворнаго совѣтника Шульца, въ почтовомъ домѣ (кардиналія). (17)

GŁÓWNE TOWARZYSTWO ROSSYJSKICH DRÓG ŻELAZNYCH.

Podaje się do publicznéj wiadomości, iż d. 13 (25) stycznia 1860 r. w radzie administracyjnéj towarzystwa będzie się odbywać licytacya na roboty wykonać się mające na linii z Petersburga do Warszawy w wydziale 3-m (od Mergażerów do miasta Warszawy—313 wiorst) a mianowicie: Budowle stacyj, remiz dla machin i wagonów, rezerwoarów i domów mieszkalnych.

Roboty te podzielone są na trzy części:

1 część obejmować będzie wszystkie pomienione budowle mające być postawione między Marcikańcami i Kuźnicą włącznie.

2 część obejmować będzie wszystkie te, które mają być postawione między Sokołką i Czyżewem włącznie.

3 część obejmować będzie wszystkie budowle mające być postawione pomiędzy Malkinem a Warszawą włącznie.

Rada będzie przyjmować wszelkie deklaracye do wykonania robót w tych trzech częściach razem lub osóbno.

Przedsiębiercy życzący mieć udział w licytacyi będą mogli powziąć bliższą wiadomość, tak co do wzorów samejże deklaracyi jako też co do ceu ustanowionych, kosztorysów, i warunków obowiązujących, co dzień oprócz dni niedzielnych i świątecznych od 2 do 5-éj godz. po południu:

1) *W St. Petersburgu,* w głównym sekretaryacie towarzystwa na Italiańskiéj ulicy w domu Hambsa do 11 (23) stycznia włącznie.

2) *W Warszawie,* w biórze głównego inżeniera pana Grille do 4 (16) stycznia.

3) *W Wilnie,* w biórze głównego inżeniera p. Van-Blarenberga do 5 (17) stycznia.

Deklaracye współubiegających się powinne być napisane stosownie do wzorów zatwierdzonych przez radę administracyjną, i złożone w wyżej pomienionych miejscach.

Do każdéj deklaracyi ma być dołączone świadectwo o złożonéj kaucyi, już to w kassie towarzystwa w St. Petersburgu, już to u p. Frenkela bankiera w Warszawie, lub u p. Hejmana bankiera w Wilnie.

Summa kaucyi jaka ma być wniesioną, naznacza się jak następuje:

dla 1-éj części	4,000	rub. sr.
„ 2-éj „	6,000	„ „
„ 3-éj „	7,000	„ „
za całość trzech części . .	15,000	„ „

Wszelka deklaracya do któréj nie będzie dołączone świadectwo o złożeniu kaucyi odpowiedniéj, będzie odrzuconą.

Główne towarzystwo dróg żelaznych rossyjskich przyjmować będzie wszelkie kaucye jakie są dopuszczane przez rząd przy targach skarbowych.

Deklaracye i świadectwa tyczące się kaucyi powinne być przedstawione w kopertach opieczętowanych z następnym nadpisem:

Do rady administracyjnéj głównego towarzystwa dróg żelaznych rossyjskich.

W S. Petersburgu.

Deklaracya p. N do licytacyi (wymienić N. części) robót budowli stacyi, remiz na machiny i wagony, rezerwoarów i domów mieszkalnych w części położonéj między Mergażerami i Warszawą.

albo

Deklaracya p. do licytacyi ogółu trzech części, robot budowli stacyi, remiz na machiny i wagony, rezerwoarów i domów mieszkalnych w części położonéj między Mergażerami a Warszawą.

Deklaracye mają być złożone w Wilnie i Warszawie w biórach głównych inżeuierów przed 5 (17) stycznia 1860 r. przed południem.

W St. Petersburgu w głównym sekretaryacie towarzystwa 13 (25) styczuia przed 2 po południu.

Rozpieczętowanie deklaracyi w nastąpi obecności członków rady administracyjnéj, zgromadzonych w tym celu przez prezydenta rady.

Roboty każdéj z tych trzech części lub ich całość, będą przysądzone tym, którzy podadzą najkorzystniejsze warunki i przedstawią największą pewność co do dobrego onych wykonania.

Osoby te będą zawiadomione przez głównego dyrektora o decyzyi zapadłéj w radzie administracyjnéj, i obowiązani będą w przeciągu trzech dni po otrzymaniu tego zawiadomienia złożyć w głównym sekretaryacie towarzystwa papier stęplowy potrzebny do zawarcia kontraktu.

Nazajutrz po odbytéj licytacyi, świadectwa o złożeniu kaucyi dołączone do deklaracyi nieprzyjętych, będą zwrócone osobom interessowanym w głównym sekretaryacie towarzystwa jeśli takowe były złożone w Petersbnrgu; lub odesłane do p. Grille w Warszawie i p. Van-Blarenbergha w Wilnie dla oddania tym którzy je złożyli w tych dwóch miastach.

Z upoważnienia rady administracyjnéj
główny sekretarz *Jegorow.*
3. (468)

1. W zarządzie głównym dóbr JW. Józefa Hr. Tyszkiewicza w Lantwarowie, dnia 11 stycznia 1860 r. odbędzie się licytacja, a 14 tegoż miesiąca przetarg, na jednoroczną arendowną dzierżawę karczem przy trakcie od Wilna do Trok, obok dwóch linij kolei żelaznéj Warszawskiéj i Kowieńskiéj rozpołożonych, pod nazwą: Murowana-Waka, Ułanka, Pietuchów, Rubieża, Widłówka, i Dobrowola przy trakcie Butrymańskim, niemniéj też będą się oddawać na tejże licytacyi w arendę pustosze, młyn w Opaciszkach, pakt z krów, jeziora Lantwarowskie, Karaciszkie, i należące do skarbowych ferm Międzyrzecza. Życzący wziąć który z pomienionych artykułów, raczą przybydź na oznaczone dnie z odpowiednemi ewikcjami do Lantwarowa. (15)

1. W powiecie Święciańskim, o 52 wiorsty od Wilna, oddaje się w arendę folwark bez pańszczyzny *Łopaciszki,* należący do majątku Swiran obywatelki J. Geling. Bliższe wiadomości można powziąć u radzcy dworu Szulca, w domu pocztowym, dawniéj Kardynalią zwanym. (17)

МЕХАНИЧЕСКІЯ МАСКИ.

Заведеніе Обри, имѣя въ виду приближающійся карнавалъ и желая угодить любителямъ маскарадныхъ увеселеній, выписало изъ Парижа значительное число механическихъ масокъ плетеныхъ изъ тонкой проволоки, которыя, кромѣ самаго важнаго превосходства въ томъ, что подъ ними не душно, снабжены еще особымъ приборомъ, дозволяющимъ свободно двигаться нижней части маски при разговорѣ. 3.

MASKI MECHANICZNE

Zakład Aubry, mając na względzie zbliżający się karnawał i pragnąc przysłużyć się miłośnikom maskarad, sprowadził z Paryża znakomity zapas masek mechanicznych z drótu cieńkiego plecionych, które oprócz najprzeważniejszéj zalety, iż nie perzą twarzy, mają jeszcze przyrząd osóbny, dozwalający poruszać się swobodnie dolnéj części maski; podczas rozmowy.

1. Продаются четыре домы съ землею въ Вильнѣ на Поповщизнѣ подъ N. 647, принадлежавшіе прежде Курчину; о цѣнѣ можно узнать въ томъ же домѣ. (19)

1. Sprzedaje się cztery domy z gruntami na Popowszczyznie w Wilnie pod N. 647 byłe Kurczyna; o cenie można dowiedzieć się w tymże domie. (19)

UWIADOMIENIE KSIĘGARSKIE.

W tych dniach opuściły prasę nakładem księgarni pod firmą Rubena Rafałowicza w Wilnie, dwa dzieła pod tytułem:

1) Syrokomla, *Natura wilka wyciąga z lasu,* monodramat, z dodaniem garstki nowych Poezyj; cena rs. 1.

2) Bużeński, *Żywoty Arcybiskupów,* 5 tomów; cena rs. 6.—Szanowni prenumeratorowie, którzy otrzymali piérwsze 3 tomy, zechcą nadesłać pocztą bilet prenumeracyjny ze szczegółowym adresem, według którego księgarnia nieomieszka wysłać tom 4-ty i 5-ty. 1. (13)

1. Троскаго уѣзда въ главномъ управленіи имѣній его сіятельства графа Осипа Тышкевича, имѣется нѣсколько фермъ для отдачи въ содержаніе съ 23 апрѣля 1860 г.; нуждающіеся въ таковыхъ, благоволятъ пожаловать въ помянутое управленіе въ имѣніе Лянтварово. (14)

1. W zarządzie głównym dóbr JW. Hrabi Tyszkiewicza, w powiecie Trockim, jest do wydzierżawienia od 23 kwietnia 1860 roku kilka folwarków, potrzebujący takowych, raczą się zgłosić do majętności Lantwarowa. (14)

1. DO SPRZEDANIA za umiarkowaną cenę: *Futro Niedźwiedzie* pokryte cienkiem, ciemnogranatowém suknem z peleryną. Dowiedzieć się można przy ul. Zamkowéj N. 138, u p. Skibińskiego. (16)

2. Wyszła z druku i rozsyła się na prowincję część piérwsza WRAŻEŃ PIELGRZYMA—z Litwy do Wielkopolski poemat Władysława Syrokomli—(Część druga obejmuje *Wielkopolskę,* trzecia *Wspomnienia Krakowa*). Dalsze części w krótkim przeciągu czasu wyjdą z pod prassy. Cena części I-wszéj rub. sr. 1. Nabyć można (oprócz księgarni).

w Wilnie: 1) w Redakcyi Kuryera.
2) w mieszkaniu Autora przy ulicy Niemieckiéj w domu Szulca.
3) w składzie rycin J. K. Wilczyńskiego.

na prowincji u osób uproszonych. (8)

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Гг. члены состоящей подъ покровительствомъ Его Императорскаго Высочества, Государя Наслѣдника Цесаревича, Виленской археологической коммиссіи и музеума древностей, приглашаются въ годовое собраніе общества, имѣющее быть въ понедѣльникъ, 11 января, въ 6 часовъ по полудни, въ залѣ музеума.

—

9-го января, въ субботу, въ 12 часовъ утра, имѣетъ быть торжественное открытіе училища для приходящихъ дѣвицъ (въ домѣ гр. Чапской, на виленской улицѣ.)

ТЕАТРАЛЬНЫЯ ПРЕДСТАВЛЕНІЯ.

Въ Субботу, 9 января. По возобновленному желанію публика: 1) 4-ое представленіе комедіи въ 5 дѣст. І. Корженевскаго Богатство или имя. 2) Отрывокъ изъ оперы Норма. Начало спектакля въ 6часовъ. Въ Воскресенье, 10 января. Фра-Дьяволо, опера въ 3 дѣйст., музыка Обера.

—

Во вторникъ, г. Эпштейнъ, начнетъ свои представленія магіи.

Пріѣхавшіе въ Вильно.

Съ 5-го по 7-го января:

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ.

Изъ Отмянскаго уѣзда: Чинов. при желѣз. дорогѣ Крашевскій, пом. А. Вольскій. губ. секр. І. Радванскій.—*Виленс.:* Французовичъ, Малецкій.—*Вилейск.:* С. Швейковскій.—*Изъ Гроднен. губ.:* гр. Солтанъ.—*Изъ Ковен. губ.:* учит. Шавел. гим. Кавецкій, Чинов. при желѣз. дор. Ердбергъ.

—

Изъ С. Петербурга: генералъ-лейт. Пущинъ.—*Изъ Вилен. губ.:* пом. А. Сейфертъ. колл. сов. Н. Богушевскій. над. сов. Пальчевскій.—*Изъ Ковен. губ.:* подп.: Рудзкій, Мысловскій, пор. Гержбовичъ.

Выѣхали изъ Вильна.

Съ 5 по 7 января.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ.

Изъ Гроднен. губ.: Отстав. ротм. Яцковскій,—*Изъ Витеб. губ.:* пред. двор. стат. сов. Гребницкій.—*Изъ Вилен. губ.:* чинов. при желѣз. дорогѣ Крашевскій.

—

Въ С. Петербургъ: подпор. Туръ.—*Въ Москву:* надв. сов. Поповъ.—*Въ Вил. губ.:* пом.: Вазгирдъ. Микоша, Хелховскій.—*Въ Витеб. губ.:* кол. асс. Н. Трегубовъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

PP. członkowie, zostającéj pod opieką Jego Cesarskiéj Wysokości Następcy Tronu Cesarzewicza, Wileńskiéj komissyi archeologicznéj i muzeum starożytności, wzywają się na doroczne posiedzenie towarzystwa, mające się odbyć w poniedziałek, 11 stycznia, o godz. 6-éj po południu, w sali muzeum.

—

W sobotę, 9 stycznia, o godz. 12-éj rano, nastąpi uroczyste otwarcie szkoły dla przychodzących panien; (przy ulicy Wileńskiéj w domu hr. Czapskiéj).

TEATR:

W sobotę, 9 stycznia. Na ponowione żądanie publiczności. 1) 4-te przedstawienie komed. w 4 akt. I. Korzeniowskiego: Majątek albo imie. 2) Urywek z opery Norma. Początek przedstawienia o godzinie 6-éj. W niedzielę, 10 stycznia: Fra-Djavolo, opera we 3-ch akt. muzyka Obera.

—

We wtorek, p. Epsztejn rozpocznie widowiska magii.

Przyjechali do Wilna.

od 5-go do 7-go stycznia.

HOTEL NISZKOWSKI.

Z pow. Oszmiań. Kraszewski, urzęd. przy kol. żel.; Aleks: Wolski, obyw.; Radwański sek. gub. *Z pow. Wileń.:* Francuzowicz. Malecki.—*Z Wilejskiego:* Szwejkowski St. —*Z Grodzieńskiego:* Sołtan hr. —*Z Kowieńskiego:* Rawecki naucz. gimn. szawel. Erdberg urzęd. kol. żel.

—

Z Petersburga: Puszczyn gen. lejt. —*Z Gub. Wileń.:* A. Sejfert ob. N. Bohuszewski rad. koll. Palczewski rad. dw.—*Z Kow. Gub.:* Rudzki podp. A. Mysłowski por. I. Herzbowicz.

Wyjechali z Wilna.

od 5 do 7 stycznia.

HOTEL NISZKOWSKI.

Jackowski, odst. rotm.—*Do Gub. Grod.:* Hrebnicki marsz. szl. gub. Witeb. Kraszewski urzęd. kol. żelaz.

—

Do Petersburga: podpor. Tur.—*Do Moskwy:* Popow rad. dw.—*Do Gub. Wileń.:* Chełchowski. Mikosza. Wazgird obyw.—*Do Gub. Witeb.:* M. Tregubow, ass. koll.

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНІЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ОБСЕРВАТОРІИ.

POSTRZEŻENIA METEOROLOGICZNE NA OBSERWATORYUM WILEŃSKIÉM.

Мѣсяцъ и число. Miesiąc i dzień.	Баром. по разд. Англ. Barmometr podług podziału Ang.	Термометръ Реомюра. Termometr Reaumura.	Направ. и сила вѣтра Kierunek i siła wiatru.	Состояніе неба. Stan nieba.
4 Января 6 ч. ут.	30 3,4	17°,0	тихо.	Ясно.
4 Stycz. 6 g. z r.			spok.	Jasno.
2 ч. п. п.	30 2,5	4,0	„	„ „
2 g. p. p.			„	
10 ч. веч.	30 1,0	2,0	„	„ „
10 g. wie.			„	
5 Января 6 ч. ут.	30 0,0	7°,0	З. умѣр.	Пасм.
5 Stycz. 6 g. z r.			Z. umiar.	Pochmur.
2 ч. по п.	29 9,7	1,0	З. умѣр.	„ „
2 po poł.			Z. słaby,	
10 ч. веч.	29 9,5	2,0	тихо.	„ „
10 g. wiec.			spok.	

ЦѢНЫ: въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ.—CENY: w Wilnie, na targach i rynkach.

отъ 4 до 7 января. od 4 do 7 stycznia	Ржи (привезено 120 четвертъ).—Żyta, (przywieziono 60 beczek)	по 4 р. г. 25 к.
	Пшеницы (прив. 40 чет).—Pszenicy (przyw. 20 becz.) . .	по 9 — 50 —
	Ячменя (прив. 40 чет).—Jęczmienia (przyw. 20 becz.) . .	по 4 — — —
	Гречихи (прив. 60 четв).—Gryki (przyw. 30 becz.) . . .	по 4 — — —
	Овса (прив. 100 четв).—Owsa (przyw. 50 becz.)	по 2 — — —
	Сѣна пудъ (500).—Siana (pud 500)	по „ 50 27 —

Печатать позволяется. ВИЛЬНО.—8 января 1860 г. Цензоръ, дѣйствительный статскій совѣтникъ и кавалеръ П. Кукольникъ.

W Drukarni A. H. Kirkora i sp.